

limita = Pompei, vede lui i materiali
dp. p. 33-34. Fonte 38-42

Gradano 42, 43 (si vedono alcune, parte)
a Torre del Greco

IOSEPHI
MACRINI
I.C. NEAPOLITANI
DE VESVIVIO.

ITEM

Poetica Opuscula eiusdem.

NEAPOLI
Typis Hieronymi Fasuli M.DC.XCIII.
Superiorum permissu. 1693

Nella Gazzetta di Na-
poli del 6. agosto 1883, si
porta l'Elenco de' principa-
li terremoti ^{del Regno} che la Storia
registra, cominciando dall'an-
no 33. prima di Cristo, e ter-
minando a quello del 1881.
nell'Isola d'Ischia, oltre a
quello del 29. luglio a sera
di Capri, ^{1883.}
descritto dall'ora in tutti i nume-
ri seguenti di D. Sazzeo, che tiene come

Illustrissimo,

& Reuerendissimo Præsuli

ANDREÆ
DE AQVINO

Episcopo Tricaricensi
S. P.

TVæ potiùs imputare debet
voluntati, quàm præproperæ
meæ ambitioni, quòd pauca hæc
in lucem proferre sim ausus, si quis
eadem minus accepta, & iucunda

a 2 ha-

EPISTOLA.

habebit, harumq; chartarum le-
ctione offenderetur. Enimverò ipse
mihi numquam blandiri, aut as-
sentari solitus, mearumq; virium,
non iniquus arbiter, nihil ab his
vnumquam mihi promiseram, nec di-
gna, quæ typis traderentur, existi-
maueram, quippe in prima, impru-
dentique ætate exarata ad styli ru-
dimentum. Tu autem cum mensi-
bus elapsis humanissimè nos, &
alios plerosq; politiores homines in
villa tua amœnissima, quæ apud
porticus Vesuvianos est, suscepisses,
toroque ibi die apud te hilariter
habuisses: cum ad horas fallendas
hæc scripta exhibuissem (& erant
loco, in quo morabamur conue-
nien-

EPISTOLA.

nientia) non modò libenti animo
legisti, sed vltra meam expectatio-
nem digna iudicasti, quæ publicè
versare, legiq; possent. Ego verò
sicuti pudore, ruboreq; suffusus tri-
butas à te lucubrationi laudes su-
scepi: ità tanti viri iudicio, senten-
tiæq; omninò repugnare non sum
ausus. Et primò quidem in eo fue-
ram anxius, ne quòd rem pluribus
tractatam denuò retractarem, &
recoquerem, lectoribus fastidij po-
tius, quàm iucunditatis occasionem
afferrem. Sed alia ex parte cum me
vnde quaque verterem nihil vn-
quam inueni, quod penitus inra-
ctum nobis perueniret, ac in quo
noua commentari liceret. Quippe
si

EPISTOLA.

si rerum statum, dignissime Præful, diligenter perpendamus habet in hoc nostra ætas aliquod infortunium, cum nihil ferè nobis reliquum factum sit, in quo nos exercere scribèdo, & ingenij specimen (vti prudenter dislerebas) edere possimus. Cuncta enim fundi literarij loca ita sunt à prioribus occupata, vt iam inquirenti impensius materia desit, nullaque supersit res, quæ sit à maioribus intacta: imò quæ non sit exornata, & cum multa dignitate à nonnullis expolita. Nam siue Criticam Siluam ingrediamur Deus bone! quid proximo transacto Sæclo Italici, vltromontanique Scriptores in Græcis, Latinisque

EPISTOLA.

nisque authoribus nō obseruarunt, non poliuerunt, non dilucidarunt? Philosophiam, & grauiora aggredienti, sicuti neque tutum est noua moliri, ita nec facile erit Telesij, Galilei, Gassendi, Cartesij, aliorumque, & Anglicæ, Florentinæq; academix acumina, & experientia superare. Iurisprudentiam porro omitimus: nam de ea tanta Neoterici compilarunt volumina, vt non modò minus necessarium, aut vtile; sed neque decorum sit plura super addere; cum iam numero scribentium fatiscat, & mole laborec sua. Medicina ad eam amplitudinem euaserat, vt nunc verso consilio, imposturis plerisque patefactis, non-

EPISTOLA

nonnulli in hoc insudent, ut scilicet demonstrent eius incertitudinem, & inconstantiam, & firmitera argumenta in ea demolienda habeantur, quam in confirmanda. Miscellaneam verò eruditionem, & Poësim tot tantisque scriptoribus exornatam videmus, ut rectissime eas firmamento innumeris sideribus illustri comparemus. Vna superesset Historia, quæ infinitam, & propè perennem præbere posset selectioribus hominibus laboris occasionem: nam sicuti quotidie noua in hac orbis machina voluuntur facinora, ita noua quotidie materia historico ingenio enascitur, cui liberum est præterita,

EPISTOLA

ta, præsentia, & quandoq; etiam futura comprehendere. Sed illa nostræ non est Minervæ: neque enim omnium humerorum pondus est historiam conscribere; nec quis si purgatum nactus sit stylum, & excellenti præditus sit ingenio, idcirco historiæ conscribendæ par esse poterit, in qua minimam partem obtinet eloquens scriptio; plurimam verò obtinere debet rerum prudentia, gestorum notitia, & consiliorum, quæ in summis aulis agitantur participatio. Quid? quòd etiam hæc non sine inuidia quandoque attentantur, tutiusq; est posteris relinquere, qui neque gratiam aucupari, neque odium incur-
rere

EPISTOLA.

rere præteritorum possunt.

Sed Agedum? quando iam omnia manu occupata nos posteri inueniamus; idcirco ne frustra nati silentio contineamur? & quod tempore sumus præuenti fortunæ cedamus, & inglorij absq; nomine pereamus? Iuuat Præsul Illustrissime vndequaque materiam nobis querere: iuuat aliquid audere, si non vt immortalitatem assequamur, saltem vt monumentum aliquod nobis paremus, vnde venturi vixisse nos olim sciant.

Vt cumque tamen se res habeat par erat Vir Illustrissime, vt tibi opuscula hæc dicarem, cuius prodeunt autoritate, cuius censura probata

EPISTOLA.

bata sunt. Tuo verò iudicio quis non libens acquiescat? Scimus autem quam purgatæ prudentiæ sis, & probari à laudatissimo viro summa voluptas est.

Quanta porro doctrina, sapientiaq; sis præditus notum est Neapolitanæ urbi, notum Romanæ, dum non contentus multiplici tua eruditione, clarissimisq; scientijs, quas funditus calles; etiam nunc in prouectiori ætate ita viuus assiduus in lectione, vt nunquam sat didicisse credas, & librorum belluo meritò dici possis. Complura verò hic de reliquis tuis laudibus dicere in animo mihi esset, nisi inde tuam modestiam offensam iri dubitarè.

Ille

EPISTOLA.

Illā certē sine magno piaculo
prætermittere non possum, singu-
larem scilicet tuam erga omnes, &
præcipuē eruditiores beneuolen-
tiam, & comitatem, qua præcæte-
ris illos amplexaris, & prosequeris,
& probam animi pietatem, qua ab
omni rerum ambitu fugiens rectē,
beateq; vivere instituisti. Tu enim
Tricaricēsi Diæcesi præpositus pri-
mò ibi per plures annos pauperes
recreasti, Ecclesias fouisti, bonos
mores ampliasti, & (quod indige-
næ provinciales grato animo fa-
tentur) non modo Ecclesiæ tuæ
prouentus, sed tui quoq; patrimo-
nij opes in eas subuentiones, piof-
que vsus erogabas. Poteras inde, &

me-

EPISTOLA.

meritis, & propinqua spe ad ma-
iora prouehi, & cum Illustriss. fra-
ter tuus Apostolicæ Cameræ sum-
mus auditor immatura morte oc-
cupatus purpureo galero esset crep-
tus; in non dubium ius succedendi
in ampliorem dignitatem promo-
uebaris. Sed tu aulam, eiusque in-
commoda perolus, selectiori, recō-
ditioniq; te vitæ reseruans, non mo-
do tui, & fratris meritorum fru-
ctum recolligere non curastis; imò à
Tricaricēsi Episcopatu te abdicauisti
solius dignitatis infulis retē-
tis.

Faxit itaq; Deus ut te diutius
nobis, & tecum præclaram hanc
morum ideam seruet, tum bono-
rum

EPISTOLA

rum solatio, cum etiam ut adole-
scere circa te optimis institutis im-
butos videas tenellos pueros, quos
ex illust.issimo Duce Casularum,
nepote amantissimo habes, quos ad
tuam normam per longam aeta-
tem componere valeas. Interea
benignè hæc accipe, & si minimum,
aliquod tamen officiosi mei animi
tributum. Vale.

Tib. Vir Illustrissime

Addictissimus
Ioseph Macrinus.

AMI-

AMICO LECTORI

CAROLVS
SVSANNA

B. V.

SVccensebis fortasse mihi, Le-
ctor amice, aut, ut minimum,
mirabere quòd Vesuviana huic hi-
storia meam adtexam præfatio-
nem, quæ superuacanea videri
queat, cum auctor ipse operis ini-
tio

tio suam procemij loco prænittat.
 Sed ne succensere, mirariq; pergas
 vltro, per tuam humanitatem pa-
 tere, ut tanti per in hoc veluti ve-
 stibulo consilij mei rationem expo-
 siturus te detineam. Auctor hic li-
 bri sui capite primo, compendia-
 riam licet, dicendorum graphicè de-
 lineatam exhibeat tabellam: attam-
 en de oblata sibi occasione, qua ad
 hæc scribendum animum appulit;
 tum quid causæ fuerit, cur ea tan-
 diu, & tot per annorum seriem
 euulgare distulerit ne verbum qui-
 dem facere voluit. Quod igitur re-
 ticuit ille, hoc ego pro amicitia be-
 neuolentiaq; nostra, mihi sumpsi-
 tum ut gratam tibi (quod non de-
 spero)

spero) rem facerem; tum etiam ut
 meæ erga eum obseruantie qua-
 lemqualem per hæc significationem
 ederem. Anni propemodum sunt
 viginti, ex quo Auctori plenæ pu-
 bertatis annos nondum egresso, Ve-
 seuus materiæ scriptionis prebuit.
 Solito plus Mons hic tunc descen-
 dens, nocte quadam intempesta in
 flammæ globos tetro fumo mi-
 stos, tonitrua, & fulmina, ignitos
 nimirum lapides erumpens, à qui-
 bus noctes diesq; per plures eodem
 ferme, tremendoque modo non de-
 stitit, subiectam sibi planiciem to-
 tam ferè nedum, & terga cinere
 operuit, scedauitque. Qui nihil tale
 suspicati altum eo tempore dor-
 mi-

miebant, excitati fragoribus hisce
 (quippe quod & Urbis huius aedes,
 ad iteratos ictus ut & propiora lo-
 ca tremere) priusquam de Vesu-
 uio quicquam cogitarent, duas in-
 ter se inimicas Classes acriter con-
 fligere in nostro hoc Neapolitano
 Cratere putarunt. Postquam verò
 unde id eueniret deprehenderunt
 accolere, Neapolim partim, partim
 interiora eheu quondam felicitis Gæ-
 panie, ut alias in terroribus huius-
 scemodi fieri consueuerat, petiere.
 Renouatus Vesuij furor, ut impe-
 ritos, rerumq; Nature incapaces
 perculit, ita Philosophis eruditissq;
 Viris permultis ansam dedit, ut
 que meditati fuerant ipsi, quæque

ex

ex veterum Scriptorum monumen-
 tis hauserant, inter se conferrent,
 variosque de eruptione hac misce-
 rent sermones, ut quisque in histo-
 ria, Philosophia, eruditorumque
 librorum lectione versatus erat.
 Sed qui supra ceteros emineret,
 præter unum Macrinum, nemo
 fuit. Is planè literis omnibus ex-
 cultus longè plura attulit, edisse-
 ruitque melius, quàm qui hac at-
 tingere voluere: Eò præsertim quod
ad Vesuij radices prædium viti-
bus, multisque fructiferis alijs ar-
boribus consitum, nec spernendi
proventus cum possideret, atq; in eo
Villam, eamq; peramoenam, ad quã
frequens ei esset accessus, semperq;

b

2

noua

noua veritus excidia diceret, inge-
minaretq; carmen hoc:

Flammifero Villa heu nimum
vicina Vesæuo,
 quicquid hætenus de Monte hoc,
 seu philosophicè, seu historicè scrip-
 tum fuerat, lustrauerat curiosus,
 studiosus inuestigauerat. Adeo ve-
 rò placere amicis, quæ eruditè at-
 que eleganter narrauit, deq; re illa
 egit ipse, ut enixè rogaremus, quæ
 voce extulerat, literis consignaret.
 Impetrauimus hoc: scripsit enim,
 quæcumque tunc nobis exposuerat,
 sua præter cogitata, quæ de indu-
 stria proferre noluit; caussatus,
 quod in aliorum recitandis opina-
 tionibus nil, at in suis expromen-
 dis

dis multum inesset periculi. Ar-
 duum quippè erudito hoc, & censo-
 ribus multis referto Seculo, quic-
 quid Philosophicè fueris de incen-
 dij huiusmodi causis meditatus in
 publicum emitte. Quicquid enim
 de rerum natura, earumque causis
 ab Auctoribus ad hanc usque diem
 traditum est, pacatè nunquàm ad-
 missum fuit. Atq; ut facile est in-
 geniosum se in aliorum sententijs
 refellendis ostendere; ita opero-
 sum nimis verum inuenire, inuen-
 tum, validis eisq; non conuellendis
 rationibus, atque experimentis con-
 firmare. Hanc autem ità concin-
 natam ut nunc prodit historiam,
 cū Clarissimis Viris Thomæ Cor-

nelio *syncre latinitatis* hic, ut *et*
melioris philosophiæ, bonarumque
artium vindici acerrimo, itemque
felicissimo, et undecunq; doctis-
simo Leonardo à Capua, mibique
etiã legenda cum obtulisset, pro-
bauere summopere literatissimi hi
Viri, miratiq; itidem fuere linguae
candorem, ut quanquam hoc tem-
pore proditum, Augusti nihilose-
cius exactũ seculo faterentur opus.
Impetrare tamẽ amicorum potuit
nemo, ut ad ea excudenda addu-
ceretur, aut eorum cuiuspiam id sal-
tẽ munus permetteret. Interea
que scripta expetebantur à multis
cum in huius, aut illius manus, ut
fors tulerat, atq; ab alijs ad alios
per-

peruenissent, res eò perducta est ut
 plagiarij aliquot de eis *et surpan-*
dis, sibi que tribuendis cogitarent,
et velut sua quedam iactare non
vererentur. Ipse verò ab amicis
sapẽ admonitus, iterum, ac sapius
et monitus, et obiurgatus ut sese
à verterno hoc excuteret, nec sua
intercipi sineret inultus; Quid, le-
ctor beneuole, quid putas ad hac
responsisse semper? Nolle nimirum
se (ea est eius modestia) quæ per io-
cum, et amicis ita iubentibus pue-
rili quodam calore effuderat, pri-
uatos egredi parietes: Aleæ plenum
hac tempestate opus, quæ omnes sibi
licere censent, quacunque legerint
adunco suspendere naso, in campos
Fa-

Fame tenui adeo, curtaq; cum sup-
 pellectili prodire: Poenitere satis se
 quod obsequens ut haberetur id sibi
 sumpserit negotij, unde coactus per
 typos suos in discrimen veniret bo-
 nor. Tantam deniq; refractarij (ut
 ita dicam) capitis pertinaciam,
 fregit, sua qua supra ceteros ami-
 cos eius pollet auctoritate Illustris-
 simus Dominus D. Andreas Aquinas
Tricaricensis olim Episcopus
 Vir omniscius, & de literis litera-
 tisque omnibus meritis optime;
 cui decus addunt eximium.
 Christiano dignæ Presule vir-
 tutes omnes. Huic ergo cuius
 unius imperio paruit auctor, ac-
 ceptum feramus oportet aureum
 hunc

hunc librum, quo caruissent, aut
 alterius cuiuspiam nomine decora-
 tum vidissent posterij. Meum cæ-
 terum non erit quicquam de libro
 effari, ut commendatus per me ad
 tuas perueniat manus. Satis qui-
 pè seipse commendat, tam si histo-
 ricè, quam si philosophicè ex alio-
 rum mente, ac etià si fabulosè, seu
 poeticè loquitur: utile miscet dubi-
 ci, & inter florum amantitates re-
 rum scitu non iniucundarum fra-
 ctus decerpentur innumeri. Nec
 te minùs capient Poematum ali-
 quot illicie, quas libro adnectit
 Macrinus meus. Eæ sunt profectò,
 quæ cum ijs comparari meritò
 queant, quibus prisca Poeta latium,
 dum

dum stetit incorruptum decora-
runt. Utinam verò se historie
scribende, aut Poesi colende to-
tum se dedidisset; non esset
hic hodiè quod aut antiquis,
aut nouis inuideremus ex Europa
zota Scriptoribus. Sed Fortuna hoc
in solo seuo leta negotio plures ed
adegit, ut cum angusta eis domi-
res esset, se questuosis per foren-
sem Iurisprudentiam artibus mā-
ciparent. Ex horum censu unus
est auctor noster. Is enim ad Forum
se transferens multis ab hinc annis
caussis agendis, instruendisq; eam
ob causam totus incumbit, nec alia
meditatur, aut molitur. Eo tamen
animo negocijs instat, ut omnium
cum

cum admiratione sine thecnis, sine
offucijs, sed ingenue, ut bene mora-
tum Virum decet suum exsequa-
tur munus, sibi que ea propter om-
nium deuinciat animos: Quan-
quàm enim facie subfusca, & pri-
mo aspectu Stoicum quid spirare
videatur, sermone tamen aded
blando, eloquio tam suauis, mori-
bus tam antiquis, ut velis nolis ad
eius beneuolentiam miro, arcanoq;
quodam modo pertraharis. Sed
diutius quam par est te distinui.
Vale, & libro fruire.

Illustrissimo, & Reuerendissimo Signore

IL Dottor Gioseppe Macrino supplicando l'espone, come desidera stampare vn'Operetta deil'Historia Vesuviana, seu de Vesuvio vna con alcuni Opuscoli Poetici; Ricorre però da V.S. Illustrissima, e la supplica si degni concederli la licenza, e lo riceuera à gratia vt Deus.

Rev. D. D. Emanuel Cicatelli videat, & in scriptis referat hac die 14. Iannarij 1693.

Ioannes Andreas Siliquinus V.G.

*Iannarius de Auria S. Off. Consultor,
ac super impressione librorum Deput.*

Illustrissime Domine

Commentariolum historicum de Vesuvio locisque circummontanis, & Opuscula Poetica Domini V. I. D. Iosephi Macrini meae censurae commissa legi; nulla in his sententia mihi occurrit, qua boni mores, integraque Christiana pietas offendatur.

tur. Caeterum libellus, & styli elegantia antiquis saeculis compositus, quo latina eloquentia florebat mihi visus est; & praeterea historiam de his rebus ferè integram sub oculos breuiter exponit. Quapropter dignum eum iudico qui typis tradatur, illumque iucundum polioribus hominibus futurum si ita tibi vir Illustrissime addebatur.

Humillimus Sernus
Emanuel Cicatellus Praeb. secularis

*Stante supradicta relatione Domini Reu'soris
Imprimatur die 18. Martij 1693.*

Io: A. Siliquinus V.G.

D. Iannarius de Auria S. Off. Consult. Deput.

Eccellentissimo Signore

IL Dottor Giuseppe Macrino supplicando espone à V.E. come desidera stampare vn libretto de Historia Vesuviana, yna con alcuni Opuscoli Poetici; supplica in tanto V.E. si degni concederli la licenza, e lo riceuera à gratia vt Deus.

Magnificus V.I.D. Ioseph Valletta videat, & in scriptis referat,

Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.
Miraballus Reg. Iacca Reg.

Promissum per S.E. Neap. 22. Octobris 1692.

Mastellonus.

Excellentissime Domine

IVssu Excellentiae Vestrae librum, cui titulus, *Historia Vesuviana, & Poetica Iuris peritissimi, eruditissimiq;* viri Iosephi Macrini nō sine dilectione legi, ac perlegi, in quo nihil inveni quod vel Regia lu-

rildi-

rildi-
ationi, vel bonis moribus obstat, imo;
& philologis utilissimum; quapropter vt publicè edi mandetur censeo, si E.V. videbitur.

E.V.

**Additissimus Sernus
Ioseph Valletta.**

Visa supradicta relatione imprimatur, & in publicatione servetur Regia Pragmatica.

Soria Reg. Gaeta Reg. Moles Reg.
Miraballus Reg. Iacca Reg.

Promissum per S.E. Neap. 13. Aprilis 1693.

Mastellonus.

Errata

sic

corriges.

pag. 1. vers. 9. Tyrrenum	Tyrrhenum
2. 8. Sincerus	Syncerus
7. 19. Alcioneum Tiphēi	Alcyoneum Typhēi
& ubiq; Alcioneum, Tiphēum, corrige Alcyoneum Typhēum	
8. 3. Tirrena	Tyrrhena
ead. 8. panegyrico	panegyrico
9. 4. Sanazarius	Sannazarius
10. 20. infirmiorē	infirmiorum
ead. ult. miseria	mysteria
11. 1. Bocacius	Boccacius
ead. 2. mythologia	mythologia
19. 2. vitigini	vitigineis
23. 18. pirorum	pyrorum
ead. 21. pirum	pyrum
32. 18. medio	media
38. 9. benefico	beneficio
41. 13. lapideam	lapidem
44. 15. superimposita	superimposita
45. 1. frequentatur	frequentantur
56. 16. ductum	rectum
87. 3. aggerectur	aggeraretur

Cetera minora Benignus Lector corrigat.

IOSEPHI MACRINI

I. G. NEAPOLITANI.

De Vesuvio, populisque accolis.

COLLECTANEA HISTORICA;

CAPVT PRIMVM.

Taliæ provincia, quæ cæli tēperie, quæ soli ubertate, incolarumque ingenii toto orbe celeberrima ad humani crucis effigiem à summis Alpium iugis ad Ionium, Scillacætumq; usque fretum secundum longitudinem se extendit. Eiusdem latera hinc tyrrenum mare; illinc Adriaticum fluctibus alluunt. Qua verò parte continenti iungitur

A

gitur

2
gitur Alpibus, quas memoravimus,
impenetrabilibus usq; ad Annibalis
(*Livius lib. 21.*) tēpora mōtibus muni-
tur: extremam Ionium claudit. Cete-
rū ducto ab Alpibus initio ipsa quan-
ta est ab Apennino media secatur;
Quod brevius, & elegantius Actius
Sincerus (*Sānazar. de par. virg. lib. 2.*)

*Nubifera quam præruptis ambagi-
bus Alpes*

*Præcingunt, mediamque pater secat
Apenninus,*

*Et geminum rapido fluctu circum-
tonat æquor.*

Is autem mons, siue montium lon-
ga series à maritima ora recedens, &
longo transcursu per noningenta ferè
milliaria ad ultimos lucanos, brutios-
que extensa, cum ipsa Italia initium,
cum ipsa finem habet. Ita tamen di-
creti mōtes se continuant, ut si unum
propter longitudinem dicere non au-
deas; numerum tamen, & discretio-
nem non admittant (namque alius alii

coheret) paucis militaribus viis adēū-
di. In Campania tamen foelici Vesu-
vius mons veluti per superbiam pa-
trem despiciens Apenninum ab eo,
cæterisq; montibus longe per latam
planiciem disiungitur, & solus Nea-
politano crateri, seque ipso contentus
incumbit. Licet autem ille & circui-
tus magnitudine, & oppidorum fre-
quentia, vinique nobilitate maxime
celebris sit: præcipue tamen ignium,
aquarumque eiectionibus, eruptio-
num hiatibus, terrificis motibus quā
se clarum, quā metuendum reddidit.
Hinc est quod omnium ferè ætatum
scriptoribus memoretur, historiæque
suarum claudium enarrandarum ma-
teriam sæpè præbuerit. Neque verò
historicorum tantum ille calamos;
sed philosophorum quoque acerrimè
exercitavit ingenia causas eiusmodi
rerum inuestigantium. Quid? quod
hæc aviditas seniori Plinio audacius,
propiusque huiusmodi arcana obser-

nare cupienti exitio fuit, sulphureo
halitu suffocato : quasi indignata na-
 tura tam sedulum sui scrutatorem eas
 temeritatis poenas ab ipso exegerit.
 De hoc itaque monte aliqua miscel-
 lanea colligere in animo mihi est.
 Quamuis autem superuacaneum ali-
 cui videri possit de eo commentari,
 qui nobis ante oculos est, & nimium
 ingenti nostro damno notus ; tamen
 non despero facturum rem non inui-
 cundam iis, quibus solo nomine tan-
 tum innotuit, existimoq; operam non
 omninò lusurum, si quæ per varios
 scriptores, per diuersa tempora de eo,
 populisque accolis leguntur in unum
 breuiter digesserò, & si quæ sunt ve-
 rustatis vestigia ad præsentia tempora
 coniunxero. Præsertim cum San-
felicus (*de Campan.*) eruditus
 Campaniæ descriptor, quidquam de
 eo peculiare in lucem non dederit, &
 qui omnia ad satietatem, & lucu-
 lenter enucleauit Pellegrinus (*in*

appar. Campan.) vetera tantum loca
 illustranda sibi proposuit, cum præte-
 rea, quæ patrio sermone scripsit ultra
 Italici idiomatis orbitam non pro-
 grediantur. Recupitus (*de in-*
cend. Vesuv.) autem incendiorum
 numerum, & causas fideliter per-
 stringens in describenda clade anni
 M.DC.XXXI. plurimus est : Borrel-
lus (*meteor. Ætnæ*), & pleriq; alii
 solas causas incendiorum prosequuti,
 illas ex profundo scrutantur. Licere
 ergo mihi putavi quandam veluti col-
 lectaneam ex alienis, meisque labori-
 bus compendio perficere : instituto, si
 non alia re, ad otium saltem pellen-
 dum utili.

CAPVT SECVNDVM.

Fabulosa circa hos montes enarrantur.

ANtequam autem seria, & historica soliditate fulta ingrediamur libet hic pauca prius de fabulis circa eiusmodi montes, & Vesuvium commentis præfari, ut transmissis breuiter his somniis ad vera continuo gradu procedamus. Nescio tamen qua utilitate Græci conati sint in omnibus veritatem, fucis, & figmentis involvere. Putant illi quidem arte id facilitatum ingeniosa, dum ipsam excultam, inculcatamque, & sub figmentorum velo multa, & præsertim moralia mortales edoctos volunt. Sed dubitandum magnopere esset an veritatem occulerint magis his ambagibus, an patefecerint, exornaverintne potius, an deturparint.

Vt cum-

Vt cumque tamen sit, fabulati sunt illi, pugnantes olim in æthera Gigantes fulmine à Iove dissectos, eosque in pœnam audaciæ, & criminum montibus suppositos, & quoniam tres tantummodo illis innotuerunt insigniores incendiis montes Ætna scilicet, Vesuvius, & Inarime, unicuique suum adscripserunt reum. Bene ergo consultum humano generi, Græcisque fuit, quod cætera innumerabilia, quæ per totum orbem, Indosque sparguntur loca istiusmodi ad eorū notitiam non pervenerint: ita enim factum est, ut & ipsis amplior labor alia sōniādi, nobis fastidium tot, tantaque mendacia legendi demptum sit, aut imminutum. Ætnæ suppositum Enceladum, Vesuvio Alcioneum, Inarimi Tiphæum volūt. Ita Claudianus (*de rapt, proser.*)

quæ talio vivo

Ausa tonante manus & rupitne Tiphœa cer vix

A 4

Ina-

Inarimen? fractane iugi compa-
ge Vesui

Alcionens per stagna pedes tyrrena
cucurrit?

An vicina mihi quassatis faucibus
Ætna

Protulit Enceladum?

Et in panegirico de sexto consula-
tu Honorii ita præfatur.

Enceladus mihi carmen erat, victus-
que Tiphæus:

Hunc premit Inarimes, hunc gra-
atq; uis Ætna domat,

alibi. Ætna gigantes nunquam tacitu-
ra triumphos

Enceladi bustum.

Homerus lib. 12. iliad. & Virgilius
suppositum Tiphæum Inarimi dicunt.

Tunc sonitu prochte alia tremit,
durumque cubile

Inarime Iovis imperiis imposita
Tiphæo.

Hi tamen non benè conveniunt
cum Ovidio; nam iste nō Enceladum,

sub

sub Ætna, sed Tiphœum locat.

Vasta giganteis iniecta est insula
membris

Trinacris, & magnis subiectum
molibus urbes

Ætherias ausum sperare Tiphœa
sedes.

Sed quantum libet illi contendant,
persuasum mihi habeo neminem ip-
sorum veri quidquam dicturum. Cæ-
terum sufficiat nobis, quod de Alcio-
neo sub Vesuvio compacto non di-
sconveniūt. Sequutus etiā poetas an-
tiquiores Sanazarius in Arcadia Al-
cioneū sub Vesuvio penas luere elegā-
ter tradit. Hos porrò gigantes in-
cendia provolvere, ab ipsis has misce-
ri ruinas, tremoresque terræ oriri vo-
luerunt, dum contra onus nitentes di-
ficere superimpositas moles, & exi-
lire conantur. Audiatis Ovidium.

Nititur ille quidem, tentatque re-
surgere sæpe:

Dextra sed ansonio manus est im-
posita

postea Peloro,

Leua Pachine tibi, lilibeo crura
premuntur;

Degrauat Aetna caput, sub qua
resupinus arenas

Eiecit, flammamque fero vomit
ore Tiphoeus.

Sapè remoliri luctatur pondera
terra,

Oppidaque & magnas deolvere
corpore montes:

Inde tremis tellus

Sub hoc demum rerum inuolucro
nil aliud fabulam indicare dicitur,
quam quod superbis superum vis re-
sistat, eosque qui altiora, & humana
conditione sublimiora contumaci in-
genio petant in id demum incidere,
ut terræ suppositi calcaneis infirmio-
rum terantur, & nequicquam iniusta
tentantibus euentum arridere. Has
res licet vndeque notas hoc vela-
mine exponere posteris poetæ volue-
runt, ita hæc misteria fabulosa, expli-
cat

cat Bocaccius (de Genealogia deorum)
& Natalis Comes (in sua mythologia)
Sed iam tempus est, ut his ineptiis,
anilibusque somniis transmissis ve-
ram ipsius Vesuvii historiam aggre-
diamur.

CAPVT TERTIVM.

De Vesuvii situ, circuitu, & di-
mensione.

VT autem de eius situ, dimensio-
neq; primus sit sermo; Mons
hic in extrema meridionali Campa-
nia situs est: ipso enim, suisque agris
ad Sarnum usque fluvium pertinenti-
bus, transgresso, proxima Picentino-
rum regio succedit. Ab Orientali au-
tem latere latam, latamque plani-
ciem prospectat, quæ vasta camporum
æquora complectitur Nolani, Pal-
mensis, & Octavianensis agri: post
eam Apennini cautes attolluntur.
Hac

Hac planicie, si Iouio (lib. 4. histor.) credimus, inter Marcellum Romanorum, Annibalem Poenorum Ducem duobus numerosis exercitibus pugnarum est: itemque maiorum memoria inter Gallos Regni Neapolitani inuasores, Aragoniumque Regem ibidem commissæ acies. Fuit enim aliquando sola seméræ laude commendata; nullo arborum, vitiumque impedimento, ideoque certaminibus faciendis, equitatus excursionibus, castrisque metandis aptissima; nostro autem ævo quia pumiceis Vesuvii lapillis, cineribusque operata eam soli amiserat ubertatem, sedulitate colonorum aliàs mutato studio querétium utilitates, fructusque: ingentibus novalibus, vitium sationibus, pomiferisque arboribus impedita, minus iam præliis apta. In meridionali plaga Vesuvius mons agros habet inter optimos fecunditate numeratos Sarno irrigatos fluvio. Certe Virgilius exemplum

da-

daturus celebris, pinguisque soli hos designat.

— *Et quæ secat aquora Sarnus:*
Post eundem fluvium porrò non procul extantes lacteus, & stabiaram *Stabiæ* montes conspiciuntur. Qua verò ad Occidentem vergit, alluitur Neapolitano cratere, & in ipsam urbem spectandus pariter, & metuendus procurrit. Septemtrionalis plaga immensos, ditescque Campaniæ agros, Aceranos præcipue, & Atellanos subiectos habet: nam quæ nunc ea in ora minora sunt oppida, eius agrî partem insident, qui earum fuerat civitatum, licet nova loca nova nomina induerint. Oppidorum autem, quæ circa ipsum extant memoriam ideo prætermittimus, cum de iis peculiari capite deinceps sit dicendum. Huius montis circuitus, si æquiora loca unde asurgere in montem incipit undiq; metiamur, triginta milliaria italica facile complebit: adeò leniter ille à circumposita

posita planicie surgere incipit, ut vix planiciem à surgente monte diuersam agnoscas, nec nisi ubi conuersus despectiora loca videas, ascendisse te intelligas: unde est, quod ingentem circuitus sui mensuram exhibeat.

Altitudo eiusdem, quantum ex his, qui geometrico quadrante mensuram ipsius adepti sunt, audiuius; quàm maximè assurgit tria non perficit miliaria, quàm demissior vix duo

excedit. Quod ne mirum

in vno, eodemq; monte videatur dicendum.

CAPVT QVARTVM.

De eiusdem antiqua, & recenti facie,
aut immutatione.

Vesuvium ab imo ad eam usque summitatem, quæ nunc dimidiata est, rotundum fuisse facile estimari potest sumptò à primo eiusdem ingressu, & à demissioribus lateribus argumento. Certè infima eius ora primò undique lenis, indè sensim undique acclivis, & demum omni è latere circà summitatem difficilis ascensus, ut non tam pede, quàm manu iuvante quandoq; sit superandus. Pyramidis formam habere scribit Recupitus; cum non tam pyramidis; (nam illæ quatrilateræ fuere), quam perfecti coni imaginem reddat. Nunc verò circà fastigium dimidiatus omninò est, ex ea scilicet parte, qua summano oppido incumbit excelsus est,

conico

reliqua, quæ ad meridiem vergebat
iâpridem ab antiquis sæculis vi ignis
emissa, dispersaque. Coniectare au-
tem licet primam in medio montis
umbilico fuisse ignium eruptionem,
quæ media tellure evulsa integris
montanis costis, quandâ veluti caveâ
effecit. Certè de hac in Vesuvii fasti-
gio voragine ita differit ex Scriptorû
authoritate Pellegrinus (appar. Cam-
pan. disc. 2. cap. 22.) Primò quidem
fuisse in eius summitate æquam pla-
niciem colligit ex Strabone (lib. 5.)
eorum, qui talia notaverint antiquis-
simo: iis verbis: *Vesuvius mons agris*
cinctus est optimis dempto vertice, qui
magna sui parte planus totus sterilis est
aspectu cinereus, cavernasque ostendens
fistularum plenas. Colligere verò li-
cet ex his Strabonis verbis, hunc ip-
sum cavernosum verticem, cinereum,
fistulosumque iampridem arfisse. In-
de mutata facie, planicieque per in-
cendia iactata, demissioreque reddi-
ta

Strab.

ta formam ingentis amphiteatri re-
tinuisse constat, montanis circum-
costis omni è latere integris ex Xi-
philino (lib. 66.) (*olim quidem ex om-
ni parte pariter excelsus erat, & tunc*
*è medio eius ignis extitit: nam ea par-
te tantum exustus est, extrinsecus*
enim intactus, integerque permanet, &
infra, totus mons (si licet parva cum
*magnis conferre) formam habet am-
phiteatri.* Sed aliis mox incendiis
montanis costis ex orientali, & occi-
dentali latere diminutis, tum demum
bicipitem evasisse credimus, qua for-
ma ad nostram ferè mansit ætatem.
Cum demum vertex etiam meridio-
nalis in ipsam voraginem prolapsus,
aut paulatim igne diminutus in cine-
res plerumq; dissiliit, quibus omnes
ferè orbis partes anno MDCXXXI.
conspersæ fuere. Hinc est quod non
plenè biceps sit, alterumq; iam de-
creuerit caput, catenus, ut vix ipsam
planiciem, voraginemq; sibi subiectâ
su-

Dion.

1631

venatorii theatri

superet, ideoq; solo Septemtrionali
latere excelsus sit Vesuvius, veluti pro
 dimidia, reliquo vertice demissiore.
 Recupitus de hoc Vesuviani montis
 decremento iocaturus, dixit, illum
 tamquam publicum incendiarum, qui
 tot oppida, ruraq; deleuerat, capite
 truncatum fuisse. Subditq; præterea
 ex eo maximo decremento euenisse,
 ut mare Neapolitanum ventis magis
 obnoxium factum sit, ipsumq; ideo
 litus, & portus incertior, quod ta-
 men tamquam magnificè dictum vix
 receperim. Sunt etiā qui suspicati sint
 patuisse aliquando intima Vesuvij vi-
 scera: scilicet ea vehementia iam pri-
 dem erupisse, vt non solum in summi-
 tate; verum etiam in lateribus aditus
 referaverit, atque ostia invicem per-
 meabilia, quæ demum speluncarum
 interno casu, aut nova demum erup-
 tione fuerint obserata. Huius rei por-
 rò indicium facit Flori historia, quæ

Ro-

Romanis in Vesuvio circumobseffum
 per ipsius fauces clam vitiginijis funi-
 bus delapsum effugisse narrat; idque
 pro re comperta habet Iansonius in
 Atlante. Vt cumque tamen sit, collige-
 re hinc licet in meridionale latus sem-
per ignes, incendiumq; incubuisse, sep-
 temtrionali plaga ferè ab omni iniu-
 ria immuni; ita vt non omnino deliri
 videantur, qui à solis calore, radijsq;
 inexhaustas eas nitri, sulphuris, bitu-
 minis mineras progigni putaverint.

Certè, quæ ad meridiem affide-
 bant monti civitates, agriq;

terramotu quassati,

incendio sæpius

absumpti,

delectiq;

sunt.

Quod ut demon-

stretur,

fit.

B a

CA-

CAPVT QVINTVM:

De veteribus circa eum, & nuperis oppidis.

DE veteribus circa Vesuvium, siue oppidis, siue vrbibus verba facturus, quando iam nullum extet earundem monumentum, locorumque certa designatio, quorum etiam nomina perierint apud posteros alijs subinde inditis: potius duxerim nova, quæ nunc sunt oppida recensere montem circumeundo, ut quando in ea incidam ubi fuerint iam vetera, quæ defecerint; tunc quæ de iisdem colliguntur ex historiis breuiter perstringam. Liceat autem mihi iter incuti inde exordium sumere, unde sol ipse diurno circuitu exorditur. Primum itaque sit ab orientali latere æstivo initium, vbi ante omnes occurrit oppidum Summa novi omnino nominis,

&

& priscis ignoti, & procul dubio eo argumento nuperis sæculis condita. Quæsiuere, nisi fallor, patriæ nomen illud incolæ, quod summa, & in reliquos pagos, agrosque ardua imminuat. Nulla tamen re, facinore, aut historia memorabilis; nisi quod quasi præcipuum Vesuvij oppidum antiquo abrogato suum nomen monti indiderit, unde italici omnibus Summanus mons dicitur. Agri tamen feracitas, pomorumque cuiusvis generis copia præstantiaque qua commendatur, digna est, quæ cum silentio non prætereatur. Fœlices præcipuè agri eo beneficio, quod Vesuviani excidii minimam sentiunt partem, ideoque cæteris, qui circa eundem montem sunt facile antecellant. Cum enim observetur Vesuvium ea parte ignescere, quæ ad meridionalem, ferèque aduersam Summæ regionem spectat; idcirco minore clade in Summanum, quàm in reliquos agros sævit semper. Ille etiam

B 3

sep;

septemtrionalis vertex, qui ab ea la-
be longinquus integer adhuc, & in-
diminutus reliquo humiliori super
eminet, quodam sui veluti munimen-
to cineres, lapidesq; plerumque ar-
cet à Summano agro. Sementis ita-
que vt plurimum patiens, si non eo
proventu, quo reliqua campania; fe-
rax tamen cum mediocritate respon-
det avido colono. Vltrà tamen me-
diocritatem Bacco abundat; nec tan-
tum laboris frumentationi, quantum
viciū sationi, secundiore experien-
tia docti coloni impendunt. Surgunt
itaq; ingētia populeta, quibus cōnixæ
ad supremam altitudinem vites attol-
luntur, eò iucundius, validiusque suc-
cum daturæ, quò altiùs ad Solis, fri-
gorisque vices expositæ maturescant
vux. Scilicet ea natura Soli campani
est, ut humiliores vineas respuat; eque,
ac reliquæ Regni Neapolitani pro-
vinciæ populeta non educant. Et si ve-
rè mirificè apricetur, quæ pars agri
pla-

planior est, illa etiam, quæ in montis
umbilicum affurgit, planiorem subie-
ctam oram pomorum omnium laude
superat, ut dici rectè possit illic co-
piam suum cornū effudisse, illuc trans-
latas hesperidum hortorum à Pomo-
na divitias. Nam præterquam quod
eius regionis poma tamquam in ven-
tilatoribus locis, quos pinguior, le-
tiorque succus non inficit nata, su-
avioris sunt saporis: inde etiam fit, ut
non citò marcescant, ut reliqua. Quid
dicam de serotinis pomis, quæ ad mul-
tā hiemem perdurant? aut de esca-
riis vuis, quæ semper integræ amissa
iam à vitibus, & arboribus frōde, in ip-
sis longo tempore pendent? Quamvis
autem omni pirorum genere abundet,
eò tamen copiosior est, quod, quia su-
pra reliqua celebretur omnia, Regium
plurimum olim vocabatur, nunc vernacu-
lè, *bergamotto*; Neq; hic prætereun-
dum est, quod magnificus Romani
operis aquæductus, qui accepta à Se-

renis Montibus aqua, vasto itinere ad puteolanas ferebatur cisternas in maritimæ classis usum, per Summanum agrum ducebatur, quod tùm ex Summontii testimonio, tum ex inuentis nuperrimè eius ruderibus in Sūmano latifundio Clarissimi Regii Cōsiliarii D. Francisci Marciani liquet, quæ è lateritia materia constructa, & fossorum indicio prodita vir ille ornatissimus observavit, testatusque mihi est itinere subterraneo continuari.

Hæc satis de Summano agro: nam de oppido ipso pauca dicenda remanent nullo scriptore de eo quidquam memorante. Illud autem quamvis optima aeris temperie fruatur, & incolarum numero frequens sit, tamen nec ædificiis conspicuum, nec murorum cinctum corona est, undique pervium in declivi situ, utpotè in Vesuvii latere conditum, manet. Neque enim in oppidis, quæ circa hunc montem (Regiæ urbi vicina excipio) domum paulo

lò magnificentiorem, laxiusq; ædificium spectare licebit: nam cum non nisi vivo lapide ædificent, eoque mirificè gravi; (tophi enim, & leuioris lapidicinæ nullam copiam habent) hinc est, quod materiæ pondus ullam domum, prætoriumve ultra primam, aut alteram contignationē altiùs tolli non patiat. Sunt autem hi lapides, quos vivos vocamus, ex ipsa Vesuviana glarea, de qua infra sermo habebitur. Cæterum situs opportunitas ultra indigenas multos etiam à Regia urbe allicit, à qua vix duabus leucis abest.

Præterita itaque Summa eiusdem montis radices peragrandò ad leucam vnam Octavianum oppidum se offerre paulò antiquioris nominis, & gloriosioris. Pro certò autem habetur ex incolarū traditione, & nominis argumento id ab Octaviano Augusto, siue nomē, siue initium habuisse. Neq; sanè abhorre videtur à solidā veritate

Au-

Augustum in eam villam quandoque
secessisse; unde suum nomen incolæ
per adulationem patriæ indiderint:
cum præterea Campaniæ secessum
summopere eidem placuisse legatur,
urbemque Nolanam unicè dilexerit,
colueritq; domicilio, & morte, cuius
in agro Octavianum positum est.

Quamvis autem existimem decen-
torem olim fuisse eius loci faciem;
nunc tamen inter ingentes valles Ve-
suvianis cladibus, aquarumque elu-
vionibus natus id oppidum positum
est. Ædificia rudia, & infrequentia
inter quamq; domum viridariis, hor-
risque olitoriiis interiectis, nullam cer-
tam oppidi seriem demonstrant, ci-
vium tamen, colonorumque numero
Summam facillè superat, magnumque
oppidi exhiberet ambitum, si in unum
incolæ, ædificiaque coalescerent. Sed
gens ut plurimum rurum suorum stu-
diose sparsa per latissima agrorum
spatia degit, & suo quisque rure per

Octavianum p[ro] grande de Sonoma ma-

mapalia habitat, ut per ea latifundia
duabus ferè leucis frequentes colo-
norum veluti viculi cernantur. Ager
sicuti sementatione summano impar
ita par vini nobilitate, & pomorum
copia, eundemque procul dubio vā-
stitate superat. Plantas ibi plerumque
quadrato ordine eleganter directas
effodiunt, iuxta Virgilianū præceptū:

*Indulge ordinibus, nec secius om-
nis in unguem*

*Arboribus positis secto via limite
quadret,*

*Vt sepè ingenti bello, cum longa
cohortes*

Explicuit legio . . . (& infra)

*Omnia sint paribus numeris di-
mensa viarum,*

*Non animum modò uti pascat pro-
spectus inanem;*

*Sed quia non aliter vires dabit
omnibus aquas*

*Terra; nec in vacuum poterunt se
extendere rami.*

Quæ

Quæ verò abrupta sunt, & montana usque ad extrema montis cacumina castanetis, silvisque cædis quæ ad victum, quæ ad ignem materiam ipsæ etiam urbi sufficiunt. Iucundus multis laudibus ager, nisi morulorum perniciæ vexaretur, ut reliqua fere circummontana regio. Id animal ex insectilium genere (an reptile, an volatile dicamus, incertum) incûre Maii mense ex ima tellure prorumpit, tum cû ipsæ vitium gēnæ extruberant, humanum unguem magnitudine non excedens. Enituntur hi autem rependo: mox parvis alis attolluntur, & populeta, vitesque numeroso agmine invadunt: tunc primo verè frugiferantes, anni spem, familiarumque substantias voraturi. Non aliud præsentius contrà hâc pestem remedium, quàm si prælongis sudibus è singulis vitibus quotidie exturbentur, occidanturque. Ergo quasi præsidium finibus contra hostes sint laturi oppida-

dani eo tempore exercentur. Mira tamen res est, quod hi tenuioris vini palmites fugiant, nec aliam quam Vesuvianam infederint oram, quasi meracioris succi frondē probè agnoscant, eligantque. Hinc etiam existimare licebit bituminatam Vesuvianæ oræ tellurem ad eorum semina fermentanda aptiorem reliquis reperiri, nisi dicamus arenosum solū permeabilius illis esse tum, cum ad recondenda semina profundius fodiunt, quam terræ penetrabilitatem in pinguioribus locis non inveniunt. Depasti itaque teneras gemmas extremo Iunio tellurē repetunt sementem ad venturi anni cladem sub ea relicturi. Utinam tanto proventu segetes adolescerent, quanta ii fecunditate renascuntur. Trecentos sæpè ex unica eius sementis fistula prodire, narrant Agricola; sed de his satis.

In illa, quæ huic oppido imminet pendicæ quasdam antiquæ molis reli-

liquias internosci narrant; quarum partem Vesuviano cinere, qui in plures ulnas ibi assurgit, tegi credibile est. Hunc locum indigenæ Veseris castrum nuncupant.

Fuit autem circa Vesuvium aliquādo Veseris ciuitas: quam vis Veseris nomen civitatis potius, an fluvio sit tribuendum non audeat decernere Pellegrinus. Facit autem certum indicium de Veseri Civitate deprompta ex Livio historia. Cum enim Latini rebellassent à Romanis; egressis ad perduelles domandos consulibus Fulvio, & Decio, & auxiliariis Samnitum copiis aucto exercitu, ab utrisque tandem (ait Livius): Pugnatum est haud procul radicibus montis Vesuvij, qua via ad Veserim ferebat. Porro nec via aliqua ad fluvium ferre dicitur, cui plurimæ per decursum occurrere solent; ut propterea Livij verba ex eiusdem mente de Veseri civitate intelligenda sint. Neque quod alibi le-

ga-

gatur Herculaneum inter duos fluvios positum, inde necesse quis habebit, ut interpretetur Herculaneum (nunc la Torre del Greco) inter Veserim, & Sarnum fuisse, cum inter Sebetum, & Sarnum locatum intelligendum sit. Adeoq; nec recipienda est Pellegrini sententia, qui Sebetum, & Veserim unum, idemque flumen fuisse credidit: cum Sebethi nomen sæpe servasse legatur nostræ urbis riuus; nec tantis aquis fluat, ut dignus sit, in bellis recensendis qui memoretur: Quod si civitas Veseris fuit, verosimile quidem videtur eam oriëntali latere Vesuvij sitam fuisse, in quo nusquam aliam extructam, quantum ex historiis colligi licet, (nam in rebus antiquissimis versatur) pro comperto habetur. Putaverim tamen vix admittendam eam, incolarum circa descripta Octaviani rudera Veseris memoriam. Situs enim loci inopportunus aliud demonstrat, & potius crediderim civitatem illam hu-

per Pell.
Sebetus =
Veseris

?

27-V-1994: in Resina ora presso a
PETRIVA, al vino greco in età bizantina
(VIII-IX secolo) e non a Resina Taur. Anede
Torre del Greco, cioè dei bizantini, Sol VI secolo forse;

humiliori loco fuisse.

Fines Octavianitrāsgressis, ad quatum militare castrum, ut dicunt, *Nemoris* occurrit; Et verè à re nomen habuit. In medijs *populetorū nemoribus* sparguntur incolarum aedes, & alii plerique sua pradia inhabitant. *Gens tamen ferox, & silvis assueta, & minimè hospitalis.* Ager nulli fæcunditate cedit: quamvis minus pomorum infitioni, quàm vitium propagationi indigenæ studeant. Ea etiam re nobilis est, quod in ipso inspiciatur locus, qui vernaculè dicitur, *la Civita*, haud dubium excisæ uno impetu civitatis monumentum, de quo quia Scriptores varia protulere, aliqua dicenda sunt. In medio itaque nemorensis agri planicie, cum minime de colle dubites, vtpote in loco longè, lateque æquo repente tumulus obicitur, non ille excelsus quidem, sed mediocris altitudinis, cuius ambitum mille passus facilè concludant. Certa

res

res est illum ibi non à natura iam pridem productum; sed vi minerarum, spirituumq; , aut in collem intumuisse illic tellurem, aut certè ex evomitione Vesuviana omnes lapides, arenasque in unam eandem partem vergentes, urbem illam elato tumulo consepelivisse. Hoc autem ultrà servatam accolarum memoriam, qui tradunt sub iis rupibus civitatis antiquissimæ ædificia operiri; unde remanet loco incertū illud vetustissimūq; nomen, *la Civita*, arguunt hoc etiam ipsæ rupes, quæ non ex saxo interius; sed ex adventitia materia, glebisque constituuntur. At quod rem ipsam illustrat, cernuntur sub ipso tumulo, qua parte desinit, *integræ aedes, & ingentū murorum rudera, porticusq; quos vidi semisepultos, aggregæque imposito occultatos ex latericio antiquo opere.* Fertur integras à fossoribus sæpè domos detegi, corruptis suppellectilium reliquiis refertas: nuperque

Macrini vesale i rudem semisepult.

C

que

*inter
care
pota*

*Civita
(Pompeii)*

que elaborato iuxta eius pendices
aquæductu, quo ferretur ad tormen-
tarii pulveris officinas Regias rivus;
opifices in viâ optimè instratâ incidisse
audivimus, qua purgata eximius le-
ctus fluvio paratus est. Non facile est
verbis reddere, ut faceant ad certû tã-
ti calus indicium aggestæ in illo, &
sub ipso colle ingentes ruinæ. Ipsa
miserabilis loci facies suprà omnem
eloquentiâ casum lacrymabilè osten-
dit, spectatoresque rerum instabilita-
tis admonet. Non dissimilis miracu-
li, siue historiam, siue fabulam nar-
rat Ovidius eleganter (lib. 15. metam.)

*Est propè Pittheam tumulus Træ-
zæna sine ullis*

*Ardus arboribus quondam pla-
nissima campi*

*Area, nunc tumulus: nam (res
horrenda relatu)*

*Vis fera ventorum cecis inclusa
cavernis*

*Exspirare aliquà cupiens, læsta-
taque*

taque frustra

*Liberiore frui caelo, cum carcere
rima*

*Nulla foret toto: nec pervia fla-
tibus esset,*

Extremam tumescit humum.

De colle in Æolia tellure vi subter-
ranei ignis tumescente, noviterque
exorto prodit quoq; Aristoteles (lib.
2. meteor.), ne poetarum autoritate
omniò nitamur.

In his verò ruinarum locis urbem
olim Thoram, siue Cosam stetitisse
vult Pellegrinus, præsertim Flori (lib.
3. cap. 24.) motus historia. Cum enim
Spartacus servilis exercitus Dux per
Vesuvium errabundus, & in eo obses-
sus à Romano exercitu teneretur, de-
lusus hostibus, vitigineisq; funibus,
per Vesuvii cavernas delapsa eius ag-
mina Exitu in uno nihil tale opinan-
tis ducis subito impetu castra rapue-
re: deinde alia castra, deinde Cosam,
totamque pervagantur campantam.

Idem etiam voluisse videtur Velleii historia, ibi (*Nepos Decij Magij cum legione, quam ipse in hirpinis conscripserat, Herculanum cum T. Didio caperet, Pompeios cum C. Sulla oppugnaret, Cosamque occuparet.*) Patet itaq; horum locorum peritis post Herculanum, Civitatem Pompeiorum fuisse, ponè Pompeios in mediterraneis hunc Civitæ locum inveniri, ita ut videatur de hac sub nomine Cosæ iuxta Pompeios occupatæ Historicus proculdubio loqui.

Enimverò licet hæc argumenta nō nihil persuadere videantur: maximè tamen miror de huius urbis (quam Thoram, vel Cosam dictam volunt) excidio, digno aliqui cuius memoria ad posteros transmitteretur, neque Livium, neq; reliquos rerum Romanarum scriptores quidquam loquutos: præsertim cum staret adhuc ea Civitas Romanis ubique rerum potentibus, & ipsi præterea consueverint

rint scriptores insolitas res, auguria, mularum partus, lapidum pluvias, & cætera eiusmodi diligenter recensere. Porro credendum non est eos, qui minutiores casus luculenter historię tradidere, prætermittere voluisse magis celebrem eius urbis casum, tumulumque subitariò excitatum ad eius ruinas. Putarem itaque hæc ipsa rudera esse Pompeiorum latissimæ Civitatis reliquias, cuius Civitatis ambitum ad Sarnum usque fluvium pervenisse legimus, qui paulo ab his ruinis inferior fluit; neque perperam aliam urbem fuisse credendum est.

Prætermisso nemoris agro se se offert Turris (ut vocant) D. Annunziata; castrum, in quo præterquãquod tormentarii pulveris officinæ exerceantur, nihil est peculiari dignum memoria. Volunt plerique hic fuisse olim sitam Pompeiorum Civitatem. Quantum tamen ab historiis hauritur, non eodem ferè situ, sed paulo inferiori

feriori iuxta ipsas Sarni fluyii aquas,
eiusque ostium Pompeii fuere (*San-
felix. in campa.*) Civitas & portu no-
bilis, & cōditore. Fuerunt Hereulem,
ubi Herculaneum urbem sub Vesuvio
condidisset, cum pompa in triumphi
morem ad Sarnum fluvium proces-
sisse, ibique captum loci opportuni-
tate, fluminisque benefico civitatem,
edificasse à pompa triūphi Pompeios
dictam. Sed nec tunc inclitus ille
Iovis filius suarum urbium fortunam
probè novit, easque citò perituras
ignoravit: quique infera regna, Ere-
bique monstra domuerat, vicini Vese-
vij ignes laude ultrà omnes eius la-
bores memoranda præterit.

Maximi autem nominis Pompeio-
rum civitas fuit, & Romani qui in op-
portuniores locos colonias ad imperii
munimen mittere soliti sunt, huc co-
loniam deducere Sylla decreverunt.
Eosdem Pompeianos insimulatos,
quod in coniuratione Catilinæ eius-
dem

dem partes sint sequenti, egregiè vin-
dicat Cicero (*in orat. pro Sylla*). Fal-
litur verò Sanfelicius cum vult Pom-
peios civitatem eversam fuisse à Ve-
suvio, cum eius populus theatro con-
sideret: *Pompeianos verò*, ait ille, *in
scenicorum ludorum spectaculo cōsiden-
tes repentinus lapidum sepeliuit casus,
uniusque theatri cavea facta est totius
civitatis urna.* Duas enim reperimus
Pompeiorum clades, quarum altera
Nerone Cæsare terremotu extitit (*Se-
neca lib. 6. cap. 1. q. natur.*) altera ex in-
cendio Vesuviano Tito imperante.
Primo illo quidem terremotu sedens
in theatro Pompeianus populus in-
genti damno ex parte oppressus est.
Concussa tamen tunc urbs, non se-
pulta: sed vix resectam incendium
Vesuvianum sub Tito Imperatore
omniò depreßit, contumulavitque
cū Herculano lapidibus, cineribusq;
adèò ut paucae remanerent apud po-
steros earundem reliquiae: unde Sta-
tius

ferro!

Nepol!

Scambi Pompeii con Napoli. Comunque se
venisse ha fatto questo libretto per tenerlo a memoria
a iohannese. Eralano (pugna a Torre del fuoco).
Anche un conforde & Tente di M. con giallo & E.?

tius concivis noster eiusdem ætatis:

Mira fides ! credetne hominum

ventura propago,

Cum segetes iterum, cumque hec
deserta videbunt

Infra urbes, populosque premi?

Hinc est, quod abhorrentes ab in-
felicis patriæ sede posteri longè à Sar-
ni aquis in benignioris celi regione
edificaverint. Portus autem, qui pro-
cul dubio nobilis ante Pompeios
fuerat, vnde *Navale* dicebatur *Nole*,
Nuceria, & *Acerrarum*; *Sarno* amne
merces excipiente, & emittente; pro-
fus evanuit, periitque fortasse cum
ipsa urbe: eiusque statio repleta sa-
xis, arenisque longè repulso mari in
tellurem abiit, incertumque litus ho-
die navibus remanet, &

Statio male ita carinis

Nec *Sarnus* navium amplius est
patiens, qui usque ad *Iustiniani*, &
Narsetis tēpora nauigabatur (*Sigon.*
de imper. occiden. lib. 19.), siue delue-
tudinē

controlla la fonte!

tudinē nunc navigandi impeditis ri-
pis, siue quod aliò versum sit ennar-
ratarum civitatum emporium, vel
quòd repletum arenis alveum egeri,
purgatique sit necesse ut navigetur.

Ager eius oppidi neq; fatis frugifer
est, neque latè patet, ut hinc liqueat
foelicius olim, latiusque patuisse. Est
etiam alicubi ingentibus è *Vesuvio*
saxis repletus; proximaq; eius eru-
ptione *Anni M. DC. XXXI. igneo*
torrente domibus à fundamentis eu-
ulsis, aut repletis magna ex parte cō-
cidit, nullo tamen oppidanorum dam-
no, qui cladis admoniti longè inco-
lumes diffugerant.

Pompeis verò relictis *Herculanum*
venienti occurrere sæpè solent in iti-
nere lapidei nunc, qui quondam à
Vesuvio fluxerunt rivi. Comperta res
est ex his montibus erumpere fontes
ignitos tolerare, liquidos primò qui-
dem, mox deposito calore in saxum
durandos, coagulandosque. Similem

la-

1631

lava
lapideum rivum memini cum multa
animi voluptate vidisse in Ænaria
insula olim incendiis præclara, semi-
stadio latum, duas altum ulnas in tor-
rentis modum è montis umbilico ad
mare descendente, cum in lateri-
bus, & sub eo saxo simplex alioqui,
& pura tellus effodiatur. Nostra etiã
memoria igneum lapidum liquato-
rum flumen ab Ætna per ingens spa-
tium ad Catanense litus pervenisse
didicimus, mareque ingressum cum
defriguisset, in lapideã molem nulla
arte humana, aut impedio parandam
ad naves tutandas effecisse.

Transacto autem eius viæ spatio
Herculanum aditur, non iam illud
gloriosum à fortissimo ducum Hercu-
le extructum, sed quod bis pessum-
dato antiquo Herculano in oppidum
non magnopere laudandum evasit.
Erat olim priscum Herculanum in
altiori situ, qui huic oppido, quod ex
eius ruinis crevit, vulgo dicto (*la Tor-*

re

re del Greco) stadio supereminet.
Ibi nunc quædam antiqua rudera,
vestigia cernuntur, eoq; in solo quo-
tidie effodi egregii operis columnas,
lapidesque certa magnificæ urbis in-
dicia audimus. Ager eius montanus
rotus est, adeoque alicubi horret sa-
xis exësis, perustisque, ut veterum,
incendiorum historiam posterì in iis
dilucidè habeant. Vini tantum ferax
ager, sicuti & Pompeianus, laudatissi-
mi, ubi tamen non omnino saxosus
est. Oppidi nunc cives ad tria capi-
tum millia censentur, decem millia
numerata perhibent ante cladem an-
ni M.DC.XXXI. Sed tunc cum patria
ferè omnes oppidani, qui incautio-
res degebant, & parum curiosi, igneo
torrente absumpti (*Recupit. d. tract.*)
Oppidum cineribus subactum ultra,
domum culmina excrecente tellu-
re; loci autem, marisque opportuni-
tate resectum: pristinam tamen fre-
quentiam amisit.

Se-

Tor del Greco 10 mila p. h. m. d. 1631

Summa

Sequuntur in eodem occidentali Vesuvii latere Retina, Porticus, & Leucopetra, oppida, quæ ideo coniunctim memorantur, quod nullo ferè distinguantur intervallo. Multis in locis inter hæc oppida cernere licet glareosæ materiæ cortices, præcipuè tamen in eo, quem vulgo appellant, lo Granatiello, quam glaream quadruplicem observabat Thomas Cornelius: scilicet antiquitus quatuor vicibus effluxisse vitrificatum illum lapideum torrentem diuersis tamen temporibus, & suam quaq; eruptione venam, alia scilicet alii superimposita demonstrari. Amenissimi planè littoris facies, cui ipsa insident è longinquo prospicientes maximè delectat: exornata namque sunt amplissimis ædificiis, ingentibusque prætoriiis regio sumptu extructis. Cernuntur ibi lætissima pomaria omnibus deliciis referta; nec ad utilitatem solum parata, sed ad voluptatem. Secessu Neapo-

politanorum Procerum frequètur, quod aeris temperie omnem laudem, convicinaq; oppida superent. Civium numerum difficile est recensere: nam si eum demas illustrium familiarum numerum, qui illuc per vices secedere solet; paucos indigenas, eosq; humilioris fortunæ invenias; ut plurimum fundorum colonos, & contemnendam manum; Ex his verò tribus Retina maxime, & Porticus ultimam incendii Vesuviani sevitiam sensere anno M.DC.XXXI. (*Recupit. ibid.*) cum ignei torrentis violentia sint deleta, & cinerea, lapidosaque nube in ipsa oppida effusa ferè integra fuerint subacta. Extant adhuc domus ad ultimam contignationem cinere repletæ, & in solo altiori ædificatur; ut novarum ædium fundamenta veterum pinnas attingant.

Retina verò vetustissimum oppidum est (nunc *Resina*) idemque retinet nomen una immutata litera. Vi-

*a. Portici cum populo & cinere nulli quæsi non
state continue vltis (sue & Resina)*

46 Iosephi Macrini

detur etiam fuisse locus ad stationem
classarijs Romanis olim designatus;
ut etiam Puteoli fuerant; quod argui-
tur ex Plinii verbis (*lib. 6. ep. 16.*) de in-
cendio Vesuviano sub Tito scribentis.

In eiusdem etiam occidentali mō-
tis umbilico D. Georgii, & Sebastiani
surgunt pagi recentibus omnino edi-
ficijs. Nam quæ extabant eiusdem
nominis ante, anno MDCXXXI. pari
vel maiore quàm reliqua oppida cla-
de vehemens ignitorum lapidum, ci-
nerumque turbo, tectis, casis, tugurijs
cum animantibus, & civibus, qui non
effugerant, everfis, sepultisq; delevit.
Eorum tamen ager non vndique eo
detrimento affectus novos colonos
invenit, surguntq; iam frequentes.
Vinum eius oræ suprâ cætera lauda-
tur Vesuviana. Fervet quodammodo
in cyatho, & subsilire videtur auxilia-
rem ignem stomacho laturum. Præci-
puum quod exprimitur in pendice
prorsus in occidentem versa vulgò di-

cta

De Vesuvio.

47

Sta (le Nouvelle, e li Caristi). Quamobrem
nec cordatè loquutus videtur Virgi-
lius vineas in occidentem versas sper-
nens. (*Georgic. 2.*)

*Nervè tibi ad Solem vergant vine-
ra cadentem.*

A Leucopetra verò non longè di-
stant Neapolis suburbia: interest tan-
tum micissima planicies hortis, villisq;
olitorijs referta. Silentio autem præ-
termittimus Sebethi, Neapolis, Par-
thenopes, Palepolisque monumenta
stylo grandiori, ingentibusq; volumi-
nibus à plerisque eruditis Autoribus
tractata. Libet tantùm hic inferere,
quæ olim de iisdem ad clarissimum
Thomam Cornelium scripsi:

*At tu mandus eas, montisque inta-
ctus arenis*

*Sebethæ, ò patria fons generose
meæ.*

*Te quoque specto libens aurbus, di-
visisque secundis,*

*Delicioque hominum condita Par-
thenope;*

Cer-

S. Georgii
&
S. Sebastiani
distantia
S. Sebastiani
prope de
1631

Vinum

olimus vis-
frappa del brechiere
infusa lo stomaco

non ve
parla...

vanitatis

Cernis, ut immensi repleat vasta
aquora campi,

Quantum nō vertant millia mul-
ta bouum,

Cernis, ut interius colles assurgat
in altos,

Et læto insideat conspicienda sinu.

Napoli-
immune
Neapolitanæ civitati omni foelici-
tatum genere refertissime, ne omnino
deliciis superbesceret, imposita in
propinquo est à fatis Vesuvii tyran-
nis. Et si autem ab eo nullum adhuc
memorandum passa sit detrimentum;
horret tamen nostra urbs vicinā eius
veluti carnificis stationem exitium
sibi exemplo cæterarum quotidie mi-
nitantis. Vaticinatus est olim, Actius
sincerus futurā aliquando tantæ urbis
etiā euerfionē. (Sānaz. de rumis Curm.)

Et te (quis putet hoc?) alitrix mea
durus arator

Veriet, & urbs, dicet, hac quoque
clara fuit.

Nulla tamen re facilius impleri id

vaticinium posse existimatur, quā à
Vesuvii montis eruptionibus. Ne-
scio quid ingens, inexhaustumque fo-
nant ipsius cavernæ. Quod si cineres,
lapidesque, quibus longinquas, pro-
pinquasque regiones, & maria vel
operuit, vel consperfit, simul com-
mitti vna possent; pateret profecto
quousque subterraneos cuniculos
agat, quæ tellus hiatibus exposita,
quæ solida interiùs sit.

Sed quoniam orientale, meridio-
nale, & occidentale Vesuvii latus
circumeundo peregrimus; remanet, ut
de Septentrionali pauca dicamus ad
itineris complementum. Barra pagus
inter initia Septemprionis primus
occurrit vix vno, & altero milliari ab
urbe diffusus. Is habet eximium agrū,
& qui Capuano, & Acerrano fertili-
tate non cēdat. Hinc frequens est, &
urbanorum secessu nobilitatur. Ean-
dem quoque Ponticelli pagus vici-
nus agri laudem habet, & si non ean-

Mamma
Troclea
S. Anst.
dem incolarum frequentiam ob aeris
gravitatem. Porro quæ iis transmissis
in montana Septemprionis pendice
mōtana sūt oppida Massa, Troclea, &
D. Anastasii, & si pretiosiore vino cō-
mendentur; segetis tamen prouentu
demissioris soli agris cedunt. Quam-
obrem peculiariter videndum est.

colta del 26-V-1974

CAPVT SEXTVM.

*De antiqua, & presenti eius ubertate,
vinoꝝque laude.*

M Irabimur profectò immutatā
ævo, & variā vario tēpore Ve-
suvianę oræ fecunditatem: nam quā-
tum ex antiquorum lectione hausi-
mus olim quidem putris soli, pin-
guisque fuisse legitur, frumenti ferax,
olei, viniq; fecunda, & cum Acer-
rana, Capuanaque fertilitate con-
currebat. Testis Virgilius iis carmi-
nibus (Georg. 2.

*Illa tibi letas intexce vitibus ul-
mos,*

*Illa ferax olea est; illam experiere
colendo*

*Et facilem pecori, & patientem
vomeris unci:*

*Talem dives arat Capua, & vi-
cina Vesuvo,*

*Ora ingo, & vacuis Clavus non
aquis Aceris.*

Idem indicavit Strabo cum scripsit
(Vesuvius mōs agris cinctus est optimis
dempto vertice) Sed hi certè ante in-
gentem Tito Cæsare imperante erup-
tionē, & eas quæ sequutę sunt scrip-
sere. Nunc autem quodcumque so-
lum aspectu suo, circuituque com-
plectitur, frumento minus aptum, mi-
nores fruges vix educat, &

Siliqua quassante lupinos:

Eius verò rei non dubiæ causæ fue-
re, quæ post Virgillii, & Strabonis
ætatem accesserunt deinceps cinerū,
& lapillorum incrementa pumiceo-

rum, quæ finitima omnia subacta priore pingui tellure compleuerunt. Constat autem, quodd alius terram effodienti pinguis illa tellus occurrat, quam etiam nunc aratri signis interruptam cōspicere licet; & veterem tellurem coloni appellant. Verum enimverò quantum illi laudis decessit ex amissa frumentatione, non dispar accessit ex incendiis Vesuviano vino nobilitas. Mirabar autem cur nunquā in pretio fuerit priscis Scriptoribus Vesuvianum merum; adeo inter illam veterum authorum copiā nullum de ipso extat monumentum. Virgilius (*Georg. 2.*) enim nobiliora regionum vina in Georgicis enumerans de Vesuviano reticet. Plinius (*lib. 14. cap. 26.*) verò ex proposito de eorundem maiore, minoreve nobilitate edisserens, de Vesuviano ne verbum quidem profert. Laudantur ab eo in campania nostra vina Surrentina, Cecuba, Gaurana, Massica, Falerna,

na, quibus quantum nunc Vesuvianum præstet nullus est, qui ignoret. Putassem profectò vel minimam, vel nullam eo prisco ævo fuisse vitium in Vesuvio culturam, copiamque; cum præterea legatur quandoque interdiciam in solo Italico vinearum propagationem, cum animaduertent vinearum causa frumentationē posthaberi, quæ res annonæ detrimentum inferret. *Existimans* (inquit Svetonius in Domitiano) (*nimio vinearū studio negligi arva, edixit ne quis in Italia novellaret, utq; in provincijs vineta succiderentur, relicta ut plurimum media parte.*) Sed nec ea opinio undiq; tuta est, cum apud plerosque legatur dictus Vitifer Vesuvius; En Martialis

*Hic est pampineis viridis Vesuvius
vius umbris:*

Certè melior sententia eorum est, quæ putavit vitibus quidem semper fuisse consitum Vesuvium: vinum.

autem, quod ex eius pendicibus ex-
primebatur idcirco iam pridem nul-
lius nominis fuisse, quod minores
olim fuerint eiusdem vires, quod
post incendia è Vesuvianis nitrosis
cineribus assumpto robore crevit in
eam laudem, ut nunc toto Orbe ce-
leberrima vina Vesuviana habeantur.
Ceterum Sanfelicius inquit (de
Campan.) mons ipse, quem tanta va-
stitas inuisum antiquis fecerat, repen-
dens fructu illata damna, inuenit apud
posteror gratiam: cineris quippe calore
affecta hac plaga magnam nobilitandis
vinis vim accepit. Quod ego olim in
quidam epistola his carminibus ex-
posui.

*Dicaris licet ingentes egisse rui-
nas*

*Ignibus, & vomitu sæpè calen-
tis aquæ;*

*Quodq; duas saxi generosas sup-
primis urbes,*

*Et pecudum, atq; hominum ce-
de*

de cruentus eas:

*Tu tamen hac pretio parili tua
damna rependis*

*Copia, & inuicti nobilitate me-
ri.*

*Quis te credideris voluentem è
vertice flammæ.*

*Frugifera circum vite virere sa-
men?*

Eiusmodi verò est Vesuviani vini
præstantia, conditioque; ut validius
gratiusq; sit, quò vetustius: tunc enim
hominum valetudini, stomachoq; ma-
ximè confert. Vetustum autem in-
telligo non ad prisce ætatis sensum,
quæ in vini vetustate ultra modum
luxuriata est. Tunc enim non nisi vi-
gesimi anni merum probabatur in
mensis. Vnde Athenæus: Falernum
vinum potui anno decimo tempestiuum est,
& ab anno decimoquinto ad vigesimū;
vetustius autem caput dolore afficit.
Ceterum anni vinum servatum quo-
que legimus; cum nostra ætate vali-

diffimum quodque vix biennium attingat, quod si excesserit, prorsus degenerat. Et si verò hæc res maiorem requirat disquisitionem; multum tamen vino ad vetustatem seruando contulisse videntur cretacea vasa, quibus tunc servabatur officio diligenter gypsata. Vesuvianum autem, quod *Græcum* vocant, translaticium esse non ambigitur, nostramque Italiā à Græcia mutuò propagines sumpsisse; quamuis nunc tanta sit apud nos eiusdem copia, ut misisse potius in Græciam, quàm inde accepisse videamur. Græcum porro vinum hoc habet proprium, quòd naui ductum maris iactatione, qua reliqua corrumpuntur, suauius fiat.

Sunt etiam, qui putent fusci coloris vvas, quas, *Aglianiche*, vulgo dicunt; à Græcia etiam traslatas huc esse, ex nominis coniectura, cum *αλγινος* eo idiomate græcum significet.

Licet autem Paulus Iurisconsultus (*ff. de verb. oblig. instit. de act. S. praterea*), campanum vinum uti totius orbis pretiosissimum memorauerit, non ambigo tamen illum de vino Falerno, Massico, & reliquis circa Capuam urbem intellexisse, non de Vesuviano, cuius nullum adhuc erat nomen. Colligere enim licet ex historicis Campanum agrum præcipuè eum, qui circa Capuam erat, dictum fuisse.

CAPVT SEPTIMVM.

De Aquis, aut siccitate circa eundem.

IN tam ingenti arborum, valliumque spatio, cui oppida ferme quindecim insident, nulla aquarum exilit staturigo. Vivit innumera hominum, pecudumque multitudo ex sola pluviaria, quæ diligenter hiema-

li tēpestate colligitur in omnes usus per æstatem ad venturam usque hiemem suffectura. Manet autem apud incolas tradita quædam per manus à maioribus, & in posteros transmissa de fluminibus memoria. Duo enim narrant profluxisse olim è Vesuvio flumina, Vesperim, Draconēq; quorū alterū fama est dedisse, vel accepisse ab illo nomen. Ea memorant ex orientali latere montis decurrisse in mediterranea, vetustis terrę hiatibus, aut montis motibus, ruinisque vel esiccata, vel intercepto alveo absorpta, alioque versa. Addunt quoque ad argumentum coniecturas, scilicet legi feudalium agrorum antiquas investituras, in quibus à domino aquæ, aquarumque decursus, & ius aquandi concedebatur, frustrā si aquarum beneficium ibi natura negasset. Enimverò sicuti nec difficilis res est quæ credatur flumina sicari posse metu terræ, aut aliò verti, vel hiatu sorberi

ri, iuxta illa Ovidii carmina (lib. 15. metam.)

*Hic fontes natura novos reseravit,
& illic*

Claust, & antiquis tam multa tremoribus orbis

Flumina profiliunt, aut esiccata residunt.

Ita pariter quodam maximo terremoto, eruptioneque montis Ætnæ in Sicilia plerosque fontes esiccatos, plerosq; noviter erupisse, alios etiam falsedine corruptos, scribit Sigonius.

Nil tamen me movet ea indigenarum credulitas, quæ nullo historicorum, aut geographorum testimonio nititur, isti; de Vesuvio multa scribentes, prorsus de fluminibus circa eundem silent. Caterum quod de Vesperî narrant, ea quidem urbs fuit, non fluvius, ut dictum est superius. Quod de Dracone tradunt id neq; indicium veri habet; fefellit enim eos quod

quod Draconis quoque nomen fluvius Sarnus aliquando habuerit Græcis ea regione dominantibus, qui amnis, *Scafati*, nunc dicitur. Ille autem quamvis non procul à Vesuvio præter eius radices fluat; nihil tamen aquarum ab eo, nec originis habet. Ab Apennini cauitibus circà Sarnum urbem exiliens, grandique alveo per læta camporum æquora volutus ostium in Pompeiano mari semper habuit, habetque. Et licet is amnis semper Sarni nomen omni ætate retinuerit apud universos scriptores latinos, quo utitur Virgilius:

. . *Et quæ secat æquora Sarnus;*

Et Lucanus lib. 2.

. . *Nocturnæque editor aure*

Sarnus

Et Seatius lib. 1. *sylvar.*

*Nec Pompeiani placeant magis
otia Sarni.*

Vbi tamen Græcorum imperio cæ-
re-

regiones (Romano imperio Bizantium translato) paruerunt, uti semper luere Græci gloriosi, & memoriarum avidissimi, è suo idiomate nomen illi indidere duplex, scilicet *Ἀράκων*, seu *Ἀράκωνι*, siue quod id flumen nullo sonitu, quietoque cursu fluens, ob immensam tamen altitudinem transitum respuat, tentantesque omnino hauriat, devoretque: seu quia brevi cursu & nascatur ingens, & moriatur, nullis alienis aquis auctus in itinere sua tantum aquarum mole contentus, ut Draco inde dici mereretur. Afferat huius rei argumentum Pellegrinus quosdam ex Archivio Cænobii Cavenensis scripturas. Sed (ne privata fide videamur uti) Sarnum fluvium appellatum invenimus Draconem apud Historicos à Sigonio compilatos (lib. 19. *imper. occiden.*) Cū enim Græcus Imper. Iustinianus Duce Narsete Gothos ad internecionem perse-

que-

queretur; hi Sarnum fluvium, eiusq;
pontem ad Græcos arcendos muni-
vere, & accepto navibus per adver-
sum flumen à proximo mari subeun-
tibus, commeatu; bellum per plures
dies extraxere, donec amissis navi-
bus fame domiti ad pugnam sine
coacti. Descripturus hæc eadem Hi-
storicus ita loquitur (*Ad Vesuvij mō-
tis radices amnis est nomine Draco, cu-
ius pontem Gothi præoccupaverant, &
statim impositis machinis, & turribus
muniverunt, & infra; Ita duo ibi men-
ses extracti: sed uti in loco maritimo
Gothi plurimum poterant: nam navi-
bus necessaria subvehebant. Constat
autem, quod victi perdomitique fa-
me Gothi ad proximum flumini Sar-
no montem lactarium iuxta Grānia-
num oppidum confugerint, nunc
(Monte di lettera) Quare Gothorum
animos usque adeo fregit, ut rerum ne-
cessariarum inopia pressi ad proximum
montem confugerint, quem lacteum ap-
pel-*

pellant; ostenditur etiam nostra ætate
pugnae locus iuxta Sarnum fluvium,
vbi adhuc ossa interemptorum effo-
di narrant.

Liquet igitur Draconis amnem
Sarnum ipsum fuisse; non aliū è Ve-
suvio. Ea porro verba, quæ in feu-
dalibus investituris vetustissimis le-
gi narrant putaverim ex consuetudi-
ne addi solita, ut concedantur aquæ,
aquarumq; decursus, sive sint illæ, si-
ve non fluant in agro feudali, quibus
verbis denotetur ampla, & liberalis
domini concessio. Sunt autem in mō-
tanis Herculani, Octaviani, & Reti-
næ rupibus quædam stillicidia, seu
fonticuli, qui nec perennes sunt, &
ex philtrata inter lapillos pluviana
aqua progredi credendum est.

CAPVT OCTAVVM.

De causis, & effectibus eiusmodi
incendiorum.

Quoniam in profundo veritatem natura reposuit, ideo suā quisque coniecturam de causis eiusmodi incendiorum in medium afferre solitus est. Cautius verò egerit, qui nihil certi profitendo, verosimilia tantum proposuerit: ipsa autem natura noverit an ea vera sint, an falsa. Primo itaque putarunt aliqui solis calorem huiusmodi ignium vnicum esse autorem (Gassend. tom. 2. de calor. subterr.) atque ex eiusdem radiis minerarum gravidam reddi tellurem. Sed hæc opinio ex eo reicienda aliis videtur, quod vix paucos superficiales telluris pedes à solis calore penetrari experiamur; cum è cōtrā minere, igniumque alimenta in penitissi-

mis,

mis, imisque partibus gignantur. Sebastianus Basso, cui consentire Carchesius videtur, existimat ex aqua marina subterfluente hos montes incendia provenire, & ali. Eius verba libuit huc transcribere: *Quoniā materia, quæ cōtinuū illi inflammationi ministrat alimentum, cum ex aqua procedat, non dubiam nostræ sententiæ facit fidem, quòd idem sit ignis, qui ex mari vicino subterraneis ductibus euadens illic inflammetur, & qui in mari detentus tantos in eo motus citet. Sed audire lubet, quæ paucis Iustinus, at philosophicè prorsus, de huius incendiij causis protulit lib. 4. cap. 1. historiarum (Accedunt, inquit, vicini, & perpetui Ætnæ montis ignes, & insularum Æolium, veluti ipsis undis alatur incendium; neque enim in tam angustis terminis aliter durare tot sæculis tantus ignis potuisset, nisi humoris nutrimentiis aleretur)* Paucis interiectis id ipsum explicat (Eadem causa etiam Ætne mon-

E

tis

is perpetuos ignes facit; nam aquarum ille concursus raptum secum spiritum in imum fundum trahit, atque ibi suffocatum tamdiu tenet, donec per spiramenta terra diffusus nutrimenta ignis incendat.) Rectè Iustinus, qui per illos spiritus materiam igni idoneam intelligit: hanc enim materiam sub imo montis illius fundamento intrusam paulatim deserit humor ab indigeno calore pulsus, donec siccata hæc materies inflammatur. Hæc ratione plerique lacus bitumen alunt, frigido nimirum humido calidum conservante ne expiret, ut iam sæpius iteravimus. Hæc, & alia Basso. Pro qua sententia aliud etiam addunt argumentum, scilicet quod sæpè spirantibus iis ventis, quibus summo perè maria agitantur, incendia hæc initium habere soleant, quasi ex ea marinæ aquæ luctatione & vires habeant, & initium, & incrementum.

Sed Borrellus (*meteor. Aina*) hallucinatos eiusmodi opinionis autho-

res vocat, existimatq; non posse ex marina aqua inter, subterraneos specus luctante, nec ab eius pinguedine, aut salugine materiam igni aptam parari. Quid? quod etiam conspeximus Vesuvium cum austro, tum Borea, tum sub solano spirante, cum etiam nullo ventorum intercurso aerem turbante in summa malacia ardentem. Alia igitur querenda est incendiorum causa, & plerique (*Sen. quest. natur. lib. 5. cap. 10.*) volunt halitus, aerem, & ventos, quibus cæcas, vacuasque montium speluncas repleri necesse est, ubi conflantur, & percaluerint, ignitos erumpere, qua in sententia videtur fuisse Lucretius. Verum, salva autorum pace, vix huic opinioni assenserim, cum non solum in locis montuosis, cavernosisque cernantur incendia; verum etiam in solidis, planisque: & ventum, aeremq; inclusum in aquas facilius verti posse creditur, quam in ignes. Scripto-

res (*Gassen.eod.loc.*) autem reliqui ferè omnes in id conspirant, ut sentiant inexhaustas esse sub tellure ab initio genitas minerarum cavernas, plerumque nitri, sulphuris, bituminisque plenas, quæ primò quidem frigescent, donec sensim fermentando accensæ erumpant: nam statim, atque incenduntur, eruptione opus habent, cum ignis aeris libertate, & alimento, & dilatatione indigeat, aliàs suffocatur. Iis itaque accensis quando includi, premiq; nulla arte valeant (æquè ac in tormentis bellicis pyrius pulvis solet) qua parte minus obstant repagula profillat necesse est. Per eruptionem autem, sicuti pila ferrea è tormentis bellicis, quamvis magni ponderis sit, vi tamen propellentis ignis longè emititur; pari ratione evenit, ut lapides per ipsas cavernas tantisper obstantes, corticemque superpositum vis ignis efferat, forasq; exturbet. Neque

verò

verò ab hac sententia dissentire videtur Gassendus, cum vult à natura principio semina ignis, sicuti aquæ, & aliarum rerum variis locis posita; plerumque tamen ea semina contineri in succis pinguibus sulphuris, & bituminis. Idem quoq; addit, idcirco per intervalla temporum accendi modò, modò extingui hos ignes, quòd nunc interna rupium ruina obstruantur ignis camini, ut suffocetur, nunc nova vi referentur. De Vesuvij montis mineris patet ex sulphuris indicio, quod circa oris spiracula in eius sùmitate colligitur. Nitri quoque maiorem interius, quàm sulphuris copiam inesse ea ratione ductus puto: nam cum proximè elapsis annis campos omnes Vesuviani cineres ad semipalmarem mensuram operuissent, sereno die crassa veluti quedam in prima cinerum superficie, salis colore albicans, solis caloreeducta apparuit. Hanc cum

E 3

sa.

sæpius ori admovissem, eundem prorsus saporem linguæ reddebat, ac tormentarius pulvis è nitro confectus. Notabile tamen fuit, quod cineres in umbroso loco, vel quæ aduersæ solis radiis steterant crustam illam non emittebant, tantum verò quæ solis radiis expositæ locabantur.

Patere verò hinc potest cur diriora, vehementioraque Vesuvius incendia, quam Puteolanus mons eructet; illic enim è mero sulphure minera ardere videtur, quod mitius est: in Vesuvio è nitro, quod vehementius. Bituminis quoque magnam copiam in eo occultari arguunt tum ex oleo, quod circa Vesuvianum litus mari supernatans colligitur bituminæ naturæ (*Petroleum* vocant) tum experientia, quòd ignis, qui extremo incendio effluxit anno MDCXXXI. rebus, corporibusq; adhebebat, quasi esset untuosus. Quòd verò alii narrant ad augenda miracula, in illo sci-

scilicet venas talci, argenti, calybis extare, id qua ratione scripserint non inuenio. Quamvis enim nonnullos lapides, lapillos, multiplicesque arenas observaverim, nunquam licuit aliquod earum rerum indicium assequi. Cernere tantum datum est in quibusdam lapillis minutim effractis pellucidas quasdam veluti talci, aut potius vitri informis particulas, quæ forsitan in earum minerarum suspicionem aliquos induxere. Sed illæ quidem nec talci, nec æris, nec argenti sunt particule; merus enim is ignium effectus est, à quo lapides illi, lapillique exusti fuere. Notum quippe est rerum naturalium peritis ex vehementi quoque igne vitrum, gigni, veluti sal quoddam rerum vitrum sit, in quo ignis vehementia tandem sistatur.

Illud autem non satis compertum est, qua causa cum accensas semel minutas integras destrui sit necesse,

ideoque notum sit per ingens sem-
pus neque ignem, neque fumum ex-
pirasse Vesuvium qua (inquam) causa,
quave materia denuo restaurari per
ætates videantur, quisve extintum
iam ignem refoveat ad mineras in-
cendendas. Enimverò qua ratione
natura quibuscumq; rebus sua ali-
menta sufficit, eadem videtur suffe-
ctura sulphureis, & nitrosis venis ma-
teriam, & proinde ita vegetari mi-
neras, ut & ipsas lapideas venas in
lapidicinis vegetari pleriq; affirmant.
Quæ si vera sunt quod regenerentur
ea minerarum genera, iam minoris
erit difficultatis decernere, cur de-
nuò accendantur.

Putarunt plerique calidas exhalationes in illo grandi montis utero
inclusas, ubi iam in eam copiam cre-
verint, ut latiore requirant locum
exitum sibi parantes consistari inter
se, qua consistatione exardescant de-
nique, flammamq; parent mineris.

Et

Et certè ex eisdem mineris eos ra-
riores spiritus, partesq; educi posse
credibile est, ut spontè sua incendan-
tur: cum præterea multa arte, ma-
nuque faciliuntur, quæ ex se ipsis ac-
cenduntur, ut non dissimilis ratio ef-
se videatur producti absque autore
in Vesuvio ignis. Borrellus probabi-
le putat cuniculos minerarum ad ip-
sum montium corticem extendi pos-
se soli expositum, cuius radijs incensi
per foraminula introrsus ignem pro-
pagare queant. Non audiendi tamen
sunt, qui volunt perpetuos in eo fo-
veri ignes, continuamq; flammam li-
cet non apparentem: nam præterquàm
quod aliquod sui indicium (ut nunc
cum continuantur) darent, depascen-
do etiam mineras concreescere pro-
hiberent. Sed iam isthæc philosophis
investiganda relinquamus, quorum
sententias referre tantum summam
libuit, historicèq; narrare, ut unicuiq;
liceat quam velit amplecti.

Esse-

Effectus Vesuvianorum incendiorum, quantum observare licuit ex proximè præteritis, multi sunt, & admirandi. Primò quidem mons ille terræmotu sævit, cum incenditur, & soli succussatione: sed illa in proximam regionem, quaque suæ continuantur cavernæ impetum habet, nõ ultrà: undè liquet à spiritibus, seu ignibus exitum, amplioremq; locum quærentibus eos motus cieri, æquè ac bellica tormenta murum, viciniamq; cum disploduntur, quatunt. Ingentes quoq; bombos, ac veluti tonitrua, quibus sæpè crepitat, à flammis edi quoquè putandum est è superno orificio erumpentibus, eadem ratione, qua ignis è tormento displosso longè, lateq; pulso circumiecto aere, & fulmina è nubibus tonant. Mugit etiam quandoque, scilicet nõ illos boatus reddit horrifonos, sed veluti immurmurat, ut similiter domi vaporarius caminus accenso vehementer

hementi igne solet. Præterea lapides nunc maiores, nunc minores, vti minor incendiorum vis est, cuiusvis, quibus montana, planaue eius ora per intervalla conspersa est. Ex iisdem verò lapidibus interius ex ardore combustis cineres parari reor, quas sæpissimè, & nunc iam assidue iactat, illas quidem fursum, rectaq; elatas mox à ventis qui casu spiraverint, sive austro in mediterranea, sive subsolano in maria euehendas. Certè si lapides vesuvianos minutim contras, eiusdem generis cineres habebis, ac mons effundere solet. Legitur olim cineres Vesuvianos Bizantium usq; in Asiam delatos. Certè constat hoc ultimo inter maximos incendio anni MDCXXXI. cineres ad Adriaticas urbes Italici, Dalmaticiq; littoris pervenisse, & præternavigantes nautas cineribus cõsperfos. At quod maiorem perniciem propinquis populis affert, sunt ignei è bituminis

materia, sive ex liquatis lapidibus, ut censet Borrellus (*cod. lib. Aetna*) torrentes, quos in maioribus eruptionibus fundere solet; Eos non nisi æri, ferroq; fuso comparando explicare auderem: nam eadem natura sunt liquidæ primò materiæ, atque ardentis, flammisq; coruscantis, & pariter durantur hi Vesuviani rivi in nigricantem lapidem, ac fusa æris, ferriq; materia frigore duratur. Superaverunt autem bituminatorū amnium miraculum calentes aquæ, quas ex eodem ore, quo ignes recenti memoria evomuisse narrant. Absorpto enim, essicatoq; proximo mari (uti volunt aliqui) eam postmodū aquarum molem calefactam à summitate in orientalem præcipuè regionem immisit, extremo undè fluxit excidio silvas, rura, domos, homines evehentem. Sed quoniam maiora ex alijs Scriptoribus haberi possunt, deq; hac aquarum calidarum origine plenius disc-

disserendum, hæc in præsentia sine satis; remanetq; dicendum.

CAPVT NONVM.

An Vesuvij minera cum finitimis incendiarijs locis communicet.

Digna res, quam investigemus; & multi ponderis erit decernere, an Vesuvius per subterraneos specus aliquid communionis habeat cum Puteolano foro Vulcani, & Inarimes fontibus calidis, sulphureisq; ita ut per cuniculos ea minerarum genera continerentur simul, & coniungantur, & ea sola ratione diversa appareant, quòd alia aliis in locis ora ad erumpendum referantia nomine loci, aut orificij distinguantur. Hinc pendere potest aut alta securitas, cum solum urbis Neapolitanæ stabile sit iudicandum, non cavernosum, & hiatibus obnoxium, aut timor ne aliquando deficiat, & ingen-

gentia edat damna. Plerisq; autem placuit mineras eas continuari, quã rem pluribus probatam volunt coniecturis. Primò enim aiunt, si eum locorum, distantiamq; vix notabilem suadere, ut ita serres habeat: Inarimen, & Prochiten cum Puteolano agro olim connexas fuisse suspicantur, & intermedio spatio per incendia inde dissipato mare interfluxisse, aut certè terræ motibus ex incendijs excitatis disjunctas esse. Constat porro, si Virgilio credimus, ex eruptione ignovomi montis (qui in Inarime calidas nunc tantum fundit aquas) olim tantas cinerum, lapidumq; copiam exiliisse, ut ex iis in unum locum cadentibus Prochite insula sit enata: ut similiter anno MDXXXVIII. ex incendio montis iuxta Puteolos una nocte atavorum avo tantæ evolaverunt cineres; ut dum uno venti tenore ferrentur, & in eundem locum vergerent, caderentq; in campestri spa-

spatio non longinquo montem, quem nunc novum appellant excitaverint. Porro credibile putant Inarimis mineras cum Puteolanis coniungi: has etiam semper diffundi, & continuari, & per colles leucogeos usq; ad Cryptam Cocceii Nervæ opibus in via Neapolitana perforatam, ignium indicia, scatentium aquarum thermas, & cryptas sudatorias patere comperitum est. Observatum quoque est in colle luculliano, quod vulgo *Echia*, vel *Pizzofalcone* dicitur, in ipsis urbis Neapolitanæ visceribus aliquos manare aquarum calidarum fontes: imò Thomas Cornelius earundem observator apertè tradidit eum lucullianum collem olim arfisse, arenarum pellucidarum, quæ ibi, ut & circa Inarimen colliguntur, & ex eo thermarum argumento. Quòd cum hinc non remotus sit ad Vesuvium transitus, inde putant coniecturam non iniquam elici ex ea locorum continua-

tionem, & litorali vicinia internis quoque, ubi non apparent, cuniculis eas mineras coniungi.

Alij verò profundiores nacti causam, non aliam inquiunt esse rationem cur solum campanum, Neapolitanumq; terræmotibus sæpissimè quatiatur; nisi quòd inde producantur, scilicet ab infimis cuniculis, quibus Vesuvianus, & Puteolanus crater iungantur: iis enim accensis, sive spiritibus funditus per eas cavernas discurrentibus ab uno ad alterum montem terram supernam cieri putant, qua causa solum Neapolitanum sæpissimè eo damno vexetur.

Verumenimverò si nos Borrelli positiones sequamur, statim ab his omnibus ærumnis; & immanibus, qui inde proveniunt timoribus levabimur. Evidentius enim est has fornaces non multo profundiores esse iis ipsis leaturiginibus, quæ externa facie apparent, aut saltem ad

ma-

maris libellam vix progredi. Quæ si vera sunt, hos locos, montes, minerasque nulla cõiunctio intercedere potest, quæ non nisi per cuniculos multo inferiores maris libella intelligi posset. Idcirco nec Inarimis fontes cum foro Vulcani continuabuntur, nec minera Puteolana quidquid commune habebit cum colle Luculliano; minusq; hic cū Vesuvio coniungeretur, qui vndique vel mari, vel campestribus locis ferè ad libellam maris demissis cingitur. Hinc sequitur quòd àlia ex causa dicendum sit terræmotus pendere, quibus nostra ætate creberrimè vexamur: observatum enim est in remotis regionibus quinquaginta ferè leucis à Vesuvio, & Vulcani foro dissitis maximoperè sæviisse, ubi urbes, oppida, pagi quassati sunt, qui è conuerso in ipsa vicinia Vesuvij, Campaniq; vix tenuem ruinam patrauerint.

Quæ etiam si vera sunt, clarissimè

F

de-

decernere hinc licet Vesuvij voraginem in ipso montis corpore latitudine, qua creditur, non patere; & certè ad maris libellam non peruenire. Unde etiam concedendum est aquas, quas anno MDCXXXI. emisit, à mari non advenisse, sed alia ex causa; eamque, quam narrant maris efficationem, quamq; tã opere iactant, certam usquequaq; non esse, deq; eventus fide dubitandum; cum præsertim in magnis successibus enarrandis maxima quotidie sequantur additamenta.

Veinam verò hæc se ita habeant, qualia Borrellus velle videtur. Cõmunius asserunt etiam subter aquarum molem, subterque solum, cui maria incumbunt, igneas mineras ardere, cavernas concamerari, & eruptiones ignium gigni. Insulam ex imo maris, cum fumarent, spumarentq; aquæ, ignisque ex ijs assurgeret, enatam in

in-

insulam inter ignem, fumumq; ex infimis maris visceribus prodijisse Valerio Asiatico Consule testatur Seneca (*quest. natur. lib. 2. cap. 26.*) ijs verbis: *Quorsus hac retuli? ut appareret nec extinctum ignem mari superfuso, nec impetum eius gravitate ingentis unda prohibitum exire. Ducentorum passuum fuisse altitudinem Asclepiodotus Possidonij auditor tradidit, per quam diruptis aquis ignis emerfit.* Quæ si vera sunt, non adedè temerè quis suspicetur has cavernas nihil impediante superposito mari per inferiores cuniculos continuari. Quarum rerum veritatem nemo nisi suorum operum conscius, & artifex Deus aperire nobis poterit. Cæterum liberum erit unicuiq; de his, quæcumq; libuerit, opinari.

CAPVT DECIMVM.

Montis Vesuvij, & Aetnae Parallelum.

Borrellus Aetnaei incendij, qui anno MDCLXIX. contigit, oculatus observator omnia phenomena, quae in illo conspecta sunt luculenter scripsit; eventuumq; illorum rationes ita explanavit, ut non subtilibus argumentis rem persuadeat, sed manu quasi tangi, oculisq; videri positionū suarum veritas possit. Itaque cum eadem ferè in nostro Vesuvio eventuum vestigia observentur, non mihi licebit modò, quae ipse ingeniosissimè dilucidat, veluti propria vindicare inventa, aut saltem eadem iterare, cum facile sit omnia videre apud suum libellum? Placet tantummodo hic similitudinem effectū, operūq; vtriusque montis referre, ut inde ea ipsa, quae de Aetna differuit Borrellus, in

Ve-

Vesuviano themate dicenda censamus.

Primò itaque Aetneus mons in summitate fumat, & veluti primarium os habet suarum evomitionum: ita pariter Vesuvius in summitate habuit, habetque suum cratera; quamvis sensim decrescente monte demissus fumer. Ex costis quoq; lateralibus Aetnae saepè erumpit incendiū: Vesuvius ex lateralibus costis nostra, aut maiorum ætate non emisit ignes: apparent tamen ea parte, quæ ad mare, & meridicem vergit exesæ rupes, & glareosæ, quæ indicant olim non ex superioribus locis, sed ex latere olim eas erupisse. Porro non alio modo historia de Spartaco è Romanorum manibus per Vesuvij cavernas elapso intelligi posset, nisi laterales specus cōcedamus. Legimus. n. illum cū exercitu fugitivorū servorū, dum à Romanis in Vesuvio obsideretur, nec effugium aliundè patèret; delusis Roma-

F

3

nis

nis per os cavi montis vitigineis funibus se, suosque demittendo alia ex parte (qua fortè spelunca habebat exitū) incolumen evasisse. Concedamus itaque oportet speluncam in eius latere patuisse, vnde olim glaream, arenas, lapidesque emiserat, quæ frigida iam post incendia, integra tamen concameratione extaret, osque duplex, scilicet superius, & inferius habuisse, in quorum primum illi funibus illapsi, ex inferiori elaberentur.

Sed ulterius progrediamur: mons Aetneus quandoque lapides, arenasque in unam partem emittens colles, monticulosque crexit; sicuti evenisse etiam constat in eruptione montis iuxta Puteolos. Quamvis autem ex nullo Historico id quandoque factitatum à Vesuvio peculiari observatione legamus; tamen patet explorantibus illū in declivi parte iuxta radices duos monticulos rotundos continere, quorum alter vulgò *delli Camaldoli*, alter

la Civita, dicitur; quosque è materia Vesuviana, cum in unam eandemque partem vergens aggereretur, constitutos patet.

Exit quādoque è Vesuvio Glarea, sive materia fluēs ex lapidibus, arenisque vehementi incendio liquis producta; ut pariter eādem Glaream ab Aetna progigni scribit Borrellus, qui aperte (cap. 5.) hanc ipsam glareā Aetnae similē è Vesuvio prodire scribit; quāvis alius recentior à se primum id observatum asserat, quod iam pridem à Borrello habebamus. De huius porrò glareæ generatione cum querimus, assentiamur oportet eidem Borrello, qui igneam vim eandem prorsus in his fornacibus esse existimat, ac in fornacibus vitariis, in quibus vitarij lapides excoquuntur, & mixto sale ammoniaco vitrificatur. Materiam verò vitrificaram haberi ex lapidibus, arenis, costisque montanis intus fornacem collapsis, deficientibus intimis

concamerationibus certum est.

Duo tamen phenomēna non observata in Aetna comperio, quæ in Vesuvio aspiciuntur: quorū alterum est calidarum aquarum evomitio, alterum dici potest pumicei lapidis copia, qui circa Vesuvianum littus à mari eijcitur, non dubiè à Vesuvio producta. Memini cum proximis elapsis annis in Vesuviana vicinia spatiarer, nubem in nos ex illo detonuisse lapillorum tum minimorum, tum magnorum; quorum tamen magnitudo anserinum ovum non excederet. Hi porrò lapidēs vix ullum pondus habebant tantum nigricanti colore horridi, spongiosique, & maxime levitatis: quos ipsos mari ablutos, & nigredine purgatos pumices esse non ambigo, quæ circa id litus, & Neapolitanum magna copia leguntur. Cæterum, ut de aquarum materia disserere prosequamur, vulgò putant mare infinitam interioris cavernæ Vesuvianæ par-

partem incurrere: indè cum vehementissimum aliquod incendium sævit, eam ipsam marinam aquam veluti siphone ad superum os trahi evomendam; eamque calidam fieri, sive in eo ipso loco, unde trahitur, ex circumstantibus ignibus, aut particulis igneis ferventem, sive per eos ipsos montis longos tubos calefactam, dum trahitur. Addunt quoq; & hoc aliud argumentum: nam si mare non in ipsam cavernam incurreret, unde esse poterit, quòd petroleum, quod ipsius bitumineæ mineræ excrementum est, in proximo mari supernatans colligatur?

Thomas Cornelius, & Borrellus ex mari trahi ad eam summitatem marinam aquam non posse existimant; nec quidquam cōmune cum ijs cavernis habere proximum æquor: idcirco Cornelius putat ex intimis gurgitibus, fluvijq; ignotis, qui in Vesuvij visceribus sunt, easdem aquas prodijisse

dijisse potius, quàm ex mari aquas
ablorptas, provolutasq; concedat.

Sed in hoc illud occurrit: nam si
sunt hi aquarum gurgites, & flumina
in profundis Vesuvij partibus; nonne
eadem difficultas incurreretur, quo
scilicet pacto ex inferiori parte hæc
ipsa flumina sursùm tracta sint calefa-
cta, & ex superno ore post modum in
inferiores plagas devoluta? Qua au-
tem arte hoc fieri de fluminibus po-
tuit, cur non eadem mare trahi po-
tuisse dicemus? Sed quæ porro flu-
mina, aut internos gurgites in Vesu-
vio consideramus, quando is mons
solus, & velut in insulam redactus
nulla ex sui parte flumina, nec rivos
emittat? an has aquas in eius utero
stagnantes credere nos oportet absq;
ullo initu, absq; ullo exitu?

At quoniam de historica veritate
huius cicetamenti calidarum aqua-
rum certum est; ut dubitare de eius-
dem fide non possimus, cum vivant
adhuc

adhuc plerique seniores, qui testes
oculati tunc, rem nunc ex ordine nar-
rant; nec adhuc de causis eiusdem,
plenè conveniamus: libet mihi aliam
coniecturam de iisdem tradere. Suspi-
catus enim sum easdem aquas fuisse
ex pluvijs, quæ eo tempore incide-
runt, creatas, easque in cratere, & suis
vallibus ex recentibus cineribus ca-
lesctas in inferiora defluxisse. Huius
autem positionis (ne adeò monstuo-
sa appareat) aliquam reddam eviden-
tiam. Primò enim sciendum arenas
Vesuvianas recens emissas adeò glu-
tinosas esse, ut antequàm ex diurnis,
& replicatis pluvianis aquis ea pin-
guedine eluantur, & efficeantur; pri-
mas pluvias non solum non accipiant,
aut sorbeant: imò verò easdem inte-
gras efficientes torrentes aquarum,
creent, sicuti nostra pavimenta, & te-
cta cretacea totam pluviam aquam,
reijciunt in vias, nihilq; illius secum
retinent. Hoc observatum est tum in
an-

anno M.DC.XXXI. tum in anno M.DC.LX. cum etiam assidue in omnibus arenarum eiectionibus, in quibus recens post cineres aqua non ebibitur, sed emittitur integra ab arenis compactis.

Quod cum verum sit; credibile est pluvianas aquas, quæ in vastum illud cratera inciderant, & in montanas valles, & spatia; ab arenis tunc superfusis non effecatas, vel receptas tota sua mole in eam partem orientalem, unde fluxerunt, se emisisse, & calorem ex iisdem arenis accepisse, per quas devolutæ sunt. Certum autem est mihi ex seniorum dictis non solum primò calidos torrentes, dum adhuc mons ignesceret, sed postmodum etiam ubicumq; pluvia ingruerat, frigidos torrentes insolitæ vastitatis à monte elapsos; nec aliunde cognitum est ab oppidanis id provenire posse, quàm ex compactione, & soliditate, qua arenæ aquam respuebant;

si;

sicuti cognitum est in alijs quoque; quæ subsequutæ sunt arenarum eiectionibus; semper enim hi torrentes hac causa enati sunt, donec dissolutæ non sint compactæ arenæ, aut ipsarum compactio frequentioribus pluvijs sit eluta.

CAPVT VNDECIMVM.

De numero eorundem incendiorum.

CVM rerum anteaotarum non nisi ex historijs certa notitia haberi possit; hinc est, quod ijs deficientibus Vesuvij eruptionum numerus à nobis iniri probè non possit. Etenim, priusquam sive Græcis, sive Romanis imperantibus Campaniæ, literæ ijs oris inferrentur, & mitescerent incolarum ingenia, certè rudia fuerant; nec de conscribendis ad posterorum eruditionem historijs erat cogitatum. Evanuit itaque, si quæ fuerat, veterum

erup-

eruptionum memoria literis non tradita; ut non nisi à Strabone primum de Vesuvio legatur, qui non obscure scripsit extare sua ætate indicia transactarum cladum. A plerisque autem numerantur viginti Historicis cognita incendia: cuius sententiæ extat in via Regia apud Vesuvium inscriptio huiusmodi: (*Postquam, Epitaphio*)

Posterius Posteris

Vestra res agitur.

Dies facit præfati diei, nudius perendino.

Advertite.

Viciis ab ortu Solis arsit Vesuvius;

Nisi fabulantur historiae.

Ne posthac incertos occupet, moneo.

Recupitus tamen diligentissimus eorundem numerator, minoris excidii incendiis præteritis, duodecim enumerat ad sua tempora, quibus tertiumdecimum eo scribente flagrantem addit. Primum itaque, de quo legatur, fuit anno octogesimo à Christo nato Tito Cesare imperante, quo

Pom-

Pompeii, & Herculaneum civitates eversa; cum tamen legatur apud Florum, tam pridem Romana republica ante Cæsares florente vacuum extitisse, & cavernosum Vesuvium. Secundum incendium memoratur anno ducentesimo quarto Severo imperante. Tertium anno CCCCLXXII. Festo, & Marciano Consulibus. Quartum, & quintum insequentibus illis annis extitere. Sextum exarsit anno DXII. quo cineres effusi arbores usque ad cacumina subegere. Septimum scribit Sigonius anno DCLXXXV. Octavum idem autor anno DCCCC. LXXX. multis post antedictum seculis. Nonum locatur anno DCCCC. LXXXIII. Decimum ex Cassinensi Cronico anno MXXXVI. Undecimum, quo flagrasse quadraginta diebus dicitur Vesuvius, ponitur anno MC. XXXVIII. Duodecimum anno MD. Tertiadecima denique eruptio, quæ facile omnes alias clades superavit, fuit

fuit nostrorum patrum memoria anno MDCXXXI. quam eleganter à Recupito descriptam legere est penes ipsum, à quo tamen breviter transcribâ. Exa sit enim Vesuvius primò terra mediocribus motibus quassata diuturnè: mox cineres effudit; inde ignitos lapides, quibus per proximam oram emissis arbores, tuguria, ædificia incendit. Memini quamplures seniores vidisse, alios digitis manu truncis, alios brachio debilitato, alios capite cicatricem gerentes, qui in ipsa fuga à pluviis lapidibus percussi ad nostram vivebant ætatem. Præter hæc torrente igneo septem circiter oppida delevit, eiusque cladis unum hoc remanet beneficium, quòd nunc iis silicibus in urbanis viis reficiendis utamur, qui quondam in aquarum formam fluxerant, duratis postmodum in lapidem. Aquarum indè eluvio, marisque effusio, quam memoravimus, extrema fuit labe. Periere tunc præter

ter innumera cuiusvis generis animantia, hominum ferè decem millia, consumpta sunt.

Addendum porrò est superrimum post Recupitum anni MDCLX. incendium, quo sin minus hominum aliquis, certè pleraque animantia, & rura omnia periere. Vidimus tunc novo aucupij genere maiores, minoresque aves manu capi, aut virgis cædi; cum oculis captæ ob arenam, quo volatum dirigerent, nescirent. Quod si, quæ postea minitatus est incendia quotidie, quos emittit cineres quoque anno, aut mense, memorare velimus, tempus, & calamus deficeret. Cæterum ipsa iam consuetudo metum omnem circūoppidanis demit; malumque illud, quia frequens, spernitur. Dum tonat, dum ignescit, dum pluit cinere, securi tamen dormiunt; aut rebus vacante suis, periculi frequentia ipsius metum minuente.

(?) (?) (?)

CAPVT XII.

De initio, fine, vel diuturnitate eiusmodi incendiorum.

Libet autem hic de re incerta cum libertate coniectari: nam sicuti, si animus ad transacta tempora aduertamus, nulla est (nisi è sacris literis) de orbis initio memoria; ita nec de eiusmodi ignium initio. Pariterque cum nulla sapientia ad inuestiganda ea, quæ futura sunt, vires habeat; ita nec quam à Vesuvio sortem futura tempora sint laturo, agnoscere poterimus. Sed quoniam à vera pietate abhorret illa sententia, quæ orbem, siue machinam hanc rerum semper fuisse, semperq; futuram assereret: quippe quæ numinis potestatem, conditorisq; nomen Deo abrogaret, ideò initium, sicuti cætera, habuisse hæc incendia dicendum est. Quid tamen? an initio alicubi productæ; locatæque sunt; atq; ubi locatæ, ibi perpetue-

petuò exarsuræ sunt minerae, igneque camini? Enimverò censerem non perpetuas esse, addictasq; alicui certo loco mineras; ideoq; & ubi adhuc non fuere generari eas posse, & ubi iam fuere suum finem sortiri. Et hoc siue elementarem doctrinam sequamur: siue assentiamur res omnes idem esse, & ex eodem fieri omnia, dummodo mutent particulæ locum, sicuti omnia esse idē, & ex omnibus idem fieri, & elementorum distinctionem imaginariam scribit Seneca (*quest. nat. cap. 10. lib. 3.*) Quam sententiam quoq; poeticè ornat Ovidius (*15. metam.*)

Resolutaq; tellus.

*In liquidas rarefcit aquas, tenuatus
in auras,*

*Aerq; humor abit, dempto quoq;
pondere rursus*

*In superas aer tenuissimus emicat
ignes*

*Inde retrò redeunt, idemq; retextitur
ordo*

*Ignis enim densum spissatus in aera
transit,*

*Hinc in aquas; tellus glomerata co-
gitur unda,*

*Nec species sua cuiq; manet, rerumq;
novatrix,*

*Ex alijs alias reparat natura figu-
ras.*

Libuit etiam alijs. ita somniari. Ex quadam telluris, spirituumq; mixtione, & solis vi fermentari posse congruo adhibito tempore qualibet regione occultos sales, & pro eorundem quantitate, sine partium motu, & validiori fermentatione concreescere mineras, quæ ubi ad partium ignearum formam proximè accessere, ad eamq; raritatem pervenere, spontè sua ignescant. Vnde est, quod, quæ nunc ardent minerae, olim quidem non eandem naturam habuisse videantur, quo usq; non fuerint, ut ita dicam, ad eam substantiam excoctæ, & quæcumq; nunc simplex tellus ad eam substantiam maturescere quan-

quandoq; possit, sicuti, & qui prægnantes minerarum sunt loci extincta aliquandò ea fermentatione aliam naturam induisse videbuntur, & ne desiat huic fabulæ Poetæ, audiamus Ovidium (eod. loco) de eiusmodi ignium sine ita disserentem:

*Nec qua sulphureis ardet fornacibus
Ætna,*

*Ignea semper erit; neq; enim fuit
ignea semper:*

*Nam sine est animal tellus, & vivit,
habetq;*

*Spiramenta locis flammam exhalan-
tia multis;*

*Spirandi mutare vias, quotiesque
mouetur,*

*Has finire potest, illas aperire caver-
nas:*

*Sivè leves imis venti cohibentur in
antris,*

*Saxaq; cum saxis, & habentem se-
mina flammæ*

*Materiam iactant, ea cœcipit ictibus
ignem;*

*Antra relinquuntur sedatis frigida
ventis:*

*Sivè bitumineæ rapiunt incēdia vi-
res,*

*Luteaq; exiguis arescunt sulphura
fumis:*

*Nempè ut terra cibos, alimenta que
pinguia flammæ,*

*Non dabit assumptis per longum vi-
ribus eunum,*

*Natureque suum nutrimentum deerit
edaci;*

*Non feret illa famem, desertaq; de-
feret ignes.*

Certè fertur Gaurum montem, ex cu-
ius summitate amphitheatrum æquè,
ac in Vesuvio cernitur, flammis olim
arsisse, quarum vi longè emissa media
tellure id vacuum scribunt effectum. .
Laborios quoq; campos, qui iuxta Pu-
teolos sunt, ubi dicitur à *Quarto* (Pel-
legr. ap. campan.) qui nunc soli cernun-
tur, quā reliqui demissioris, olim quidē
æquales circumpositis campis fuisse in-
di-

dicat Pellegrinus, donec arserint, igne-
que egesti in vallem evasere, notæ ob
calorem fertilitatis. Hæc autem memo-
rata loca frigida non modò sunt, sed ne
signum quidem incendiorum retinent.
Econtra verò montem Epopon, qui fri-
gidus prius fuerat, cū repente flam-
mæ ex eo emicuisset, campestri æqua-
tum planiciei scribunt. Mihi quoq; nar-
ratum est (nisi vanus rei author) in qui-
busdam Lucanæ Prouinciæ agris ignes
veluti errantes, eque terra prodeuntes
sæpè per intervalla temporum cerni,
scilicet iàm maturescētis incendij in-
dicia; Verum enimverò (utcumq; res se
habeat) quando iàm nos præsentia Ve-
suvij damna sentimus, æquum est, ut
nos met ipsos, aut potius posteros, sivè
vera, sivè inani spe de eiusdem incen-
dijs finiendis, aut decipiamus, aut so-
lemur.

CAPVT XIII.

De populis ea calamitate subleuandis, & similibus reliquo Orbe incendiarijs locis.

REm gratam Vesuvij popularibus faciam, si eos omni ope adiuuandos similibus cladibus oppressos ediferam, sumpto ab antiquis sæculis exemplo miserationis, & munificentiae, quæ usi sunt erga ipsos, tunc Reipublicæ Principes. Et quidem, si quis unquam populus aliqua calamitate oppressus dignus est Principum providentia, & pietate; quis non misereatur eius viciniæ, & oppidanorum, cum ardet Vesuvius; quibus lares (si modò patet effugium) deferere, domus dirui, agros pessundari contingit? Neq; porro deesse Regum munificentia debet, quibus ipsa tellus deficiat, patriumq; solum. Reliquis populis singulæ, perq; vices ob-

obuenire solent calamitates, modò tempestates, modò terræmotus, modò sterilitas, modò incendia, modò funera. Vesuvius autem uti malorum omnium compendium vniuersa secum trahit, funera, incendia, sterilitatem, terræmotus, tempestates: Ipsum etiam aerem inquinare accolis suis solet, cum erumpit. In incendio itaque, qui primus memoratur sub Tito Cæsare, hac solertia proquisum est Cāpaniæ (*Sueton. in Tit.*) Curatores restituenda Campaniæ Consularium numero sorte duxit. Bona oppressorum in Vesuvio, quorum heredes non extabant restitutioni oppressarum Civitatum tribuit. Quæ bona ad fiscum Cæsareum spectabant recto Iure. Theodoricus quoque Gothorum Rex totæ Campaniæ Tributum remisit, quæ exusta incendio Vesuviano fuerat ipso regnante. (*Sigon. de Imp. occid. lib.*) Hanc autem tributorum remissionem, veluti æquo Iure afflictis popularibus debitam, indultam quoque legimus pe-

penès Tacitum alia eius Ore clade: ut pariter Catanensi Civitati ab Aetna damnum passæ remissum à Romanis tributū. (*D. Aug. de Civ. Dei lib. 3. c. 31.*)

Sed nè solius Campaniæ solum eam videatur montium perniciem sinu fovere, narrant Historici ubiq; terrarum extare haud dissimiles locos, incendiariosq; montes; adeò ut commune sparsum per omnes gentes id mali genus solari quodammodo videatur Campaniam in hoc infortunio. Ultrà igitur nobis nota, Puteolorum scilicet forum Vulcani, Aenariamq; Insulam, Ampsatum in Hirpinis, Vulcanum in Insulis Acolijs, Aetnam in Sicilia eadem clade erumpentem; sunt præterea mons Olympus, & Theon in Aetiochia, Chimera mons, qui idcirco dedit fabulis insingendis ansam Poetis. Cosbanus quoq; talis esse dicitur in Baetris, Cestia apud Medos, Argeus in Cilicia, Aegla, & Helga in Islandia; Enimverò ipse etiam auri, argentiq; fodinarum, gem-

ma-

marumque divitijs felix novus orbis has quoque infelicitatis notas retinet. In Mexici regno esse dicitur Masala mons apud Niguaragam duplici ad maius excidium ore exestans. (*In Vita Ferdin. Cortesij*) Apud Guatimalâ quoque prægrandis locus invenitur centum longus milliaria, triginta latus: Hic anno M. CCCC. XXXI. altera è suis voraginibus exarsit, omnemq; circum latè regionem saxis igneis, aquisq; calidis pessumdedit. In Thlaxcaglianis populis, orisq; ignita loca extare dicuntur sulphuris, aluminis, & ceterorum huiusmodi copiosa. (*Horum pleraq; ex Atlante*) Apud Insulas Terzerias mons est, quem narrant non ut reliqui è summitate, sed ex imo margine flammæ, ignitosq; lapides emittere. In Canarijs Insulis mons spectatur orificio tenuis viridis, & amœnus, inde tamen fumum, flammamq; æquè, ac Vesuvius evomens. Maffæus (*lib. 15.*) etiam diligens rerum Indicarum scriptor similis omnino

ninò prodigij montem in Insula Orientali Ternati dicta, describit, qui tunc fortè exarsit, cum Insulanis bellum à Lusitanis inferretur, quæ res ad subigendos populares maximam dedit opportunitatem, ea namq; fuit cinerum, emissarum copia, ut fossis, aggeribusq; quos ad propugnandum hostes paraverant, repletis, omnia ad inuadendum prompta, parataq; Lusitanis reddiderit.

Hæc autem sunt celebriora loca, quæ ab Geographis memorantur. Complura etiam sunt, quæ quia calidos tantum fontes emittunt, aut sulphureas aquas, aut gravem mephitim, non tamen aut incendia, aut motus cient; prætermittimus, cum numerum ferè non habeant.

Scripsimus hæc olim amicis poscentibus, inter quos eadem differebamus, Prætermittere autè nō debemus, & nuper accepimus ab Antonio Mon-

for-

Montorio? manca nella Bibl. geol. della Camp.

fortio viro sciētis, & præcipuè mathematicis, necnon peregrinatione apud Turcas illustri. Narravit enim nobis Insulam Santorini, quæ in Archipelago fuit oppidis, & vicis referta (Porticinus in Insulario) nuperrimè evanuisse, & medio mari obrutam. Nam cum hæc montem ignivomum in umbilico haberet, tam ingenti incendio exarsit, ut tota Insula ex penitis radicibus disrupta sit, & mari cooperta. Notandum autem magnoperè, quòd eo incendio peracto circumvicina maria undiq; pumicibus fluitantia visa sint, in quos scilicet Insula soluta fuit; quod & ipsum subter maria cuniculos igneos meare argumento est. Magnoperè etiam ad rem facit libellus à Gaspare Paragallo I. C. eleganti etrusco stylo nuper editus de Terræmotibus, quem cum utilitate, & voluptate leges.

I. C. viri consultus?

FINIS.

¹ Ragionamento intorno ai Fenomeni, Napoli, 1869
 Istoria naturale del Monte Vesuvio, Napoli, 1705,
 pp. xx + 431

IOSEPHI
MACRINI
I.C. NEAPOLITANI
P O E M A T A.

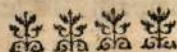
NEAPOLI
Typis Hieronymi Fasuli MDCLXXXIII.
Superiorum permissu.

HIERONYMI CALIPHANI

P R Æ F A T I O

A D L E C T O R E M.

E Quidem nescio quonam fato
hac tempestate contigerit, ut
Poetice liberalium facultatum nobi-
lissima tanto sit apud nostros homi-
nes in fastidio, atque despectu; ut om-
nibus suis cultoribus non modò non
prodesse, sed potiùs obesse videatur.
Scilicet præterierunt scèlicia illa tem-
pora, cum summo Poësis in honore

H

ha-

habebatur, & pretio; magna que Poetis præmia decernebantur: cum lauri Imperatorum æquè, ac Poetarum capita decorabant; Martisque pariter, & Apollinis præclara erant insignia. Nunc autem neglecto ingenuarum disciplinarum studio, & gloria, quæstuosis tantum artibus cura infunditur, labores impenduntur. Sed illud planè mihi stomachum, risumque mouere solet, quod blaterones aliquot impudenter effutunt: nimirum eos, qui Musarum delicijs vel minimùm delectantur, profitendæ, exercendæque Iurisprudentiæ esse prorsus ineptos. Quasi verò ad causas agendas, litesque, vel instruendas, vel iudicandas si nequaquam essent idonei, quibus ingenium, ac mens diuinior inest. Verum enim verò hanc eruditus Viris calumniam

niam intendunt non nulli de foro rabulæ, ac leguleij, qui cum bonas literas ne per somnium quidem aspexerint; eamque ipsam, in qua versantur, artem omnino nesciant, circumforanea quadam, hæstaque de triuijs doctrina facum faciunt imperitæ plebeculæ; inanemque popularis auræ plausum captantes, laureolam in mustaceo quærant. Nempè alijs vitio vertunt ea scire, quæ ipsi ignorant: propriamque se posse incitiam excusare opinantur, alienam damnando sapientiã. His sanè sordet Poetice, omnisque politior literatura: ab his malè audiunt Poetæ; & in odium, inuidiamque apud vulgus vocantur. Verumtamen docti omnes, & æqui rerum æstimatores nunquam non venerantur eximiam, ac propè diuinam Poeseos di-

gnitatem: persuasumque habent, Iuris scientiam, ac reliquas disciplinas illius societatem non solum non dedignari; verum etiam appetere. Siquidem poetica studia seueriorum asperitatem condimento mitigant amoenitatis: Hominumque animos vel forensibus dissentis negotiis, vel publicis, priuatisque occupationibus attritos, subseciuis horis paululum feriatos recreant, atque reficiunt; ut alacriores deinde ad grauiore cogitationes iterum capeffendas euadant. Quin etiam Causidicorum, Oratorumque facultatem haud parum adiuuat, perficiuntque. Quid? quod veteres etiam Iurisconsulti, qui omnibus erant exquisitis literis perpoliti, Poeticen maximopere coluerunt: & cum Graecorum, tum Latinorum Poetarum authoro.

thoritates tanti aestimabant ponderis, atque momenti; ut illorum testimonijs tanquam ex tripode oraculis ad suas leges quodammodo stabilendas, confirmandasque saepenumero vterentur. Innumera possem hic argumenta subiungere, quibus Poeseos innocentiam à maleuolorum cauillis, iniuriaque vindicare; eamque omnibus scientijs, ac praecipue Iurisprudentiae non modo impedimento non esse; sed etiam ornamenti simul, & adiumenti multum asferre demonstrarem: Sed libens, volensque praetermitto, tum quia satis per se res ipsa loquitur, tum ut ne mea etiam egomet causam agere videar; quandoquidem
et me fecere poetam

Pierides: sunt et mibi carmina.
 His porro de causis Iosephus Macri-

nus singulari vir præditus virtute, atq;
eruditione quâquam iam indè à pue-
ro Poeticæ non minùs, quàm Iuris
scientiæ, cæterisque ingenuis artibus,
in quibus eminet, operam nauasset;
plurimaque, & cedro digna poemata
cùm Latino, tùm Etrusco sermone
panxisset: cuiusmodi est Fabula ad
Plauti morem, stylumque composi-
ta, ac Mortuus inscripta, quæ in ma-
nibus Amicorum communi omnium
plausu versatur: statim tamen arque
barbarum seculi Musis infensi ge-
nium nouit, non solùm Musas, to-
tumque deseruit Heliconem; verùm
quoque poetâ se fuisse vnquam, pe-
nitùs iuit inficias. At verò non po-
tuit vsque eò suam regere in Latine
scribendo præstantiam, quin cunctis
innotesceret, atque ad eò sua non

posceretur opera, quotiescumq; esset
occafio; seu Principum, illustriũq; Vi-
rorũ funera laudationibus honestari,
& sepulcrorum inscriptiones fieri; seu
publica erigi monumenta deberent.
Porro autè quæ olim vel rogatus, vel
genio indulgēs carmina cōdidit, nūc
demùm edere constituit, & vt Ami-
cis, qui sæpè eum ad id quâ suasioni-
bus, quâ precibus inuitum ferè impu-
lerunt, tandem aliquando obtempe-
raret: & vt liber hic, qui sola Vesu-
uianæ historiæ tractatione nimis erat
exiguus, illorum adiectione fieret
grandiusculus. Pauca tamen ex plu-
ribus in lucem prodire, ne mireris:
Nam Author amisso omnium, quot-
quot vnquam cōscripserat, vnico car-
minum exemplari, sub ruderibus suæ
domus quinto ab hinc anno terræ-

motu collapsæ, dirutæque sepulto, vix hæc dumtaxat, quæ fortè adhuc memoria retinebat, literis iterùm mandare potuit: Comœdiam verò in publicû proferre noluit, quòd sibi minimè satisfacere videretur. Cæterùm nec sibi Macrinus, nec scriptis suis à Zoilorum familia quicquam metuit. Ecquis enim audeat obrectationibus eum incessere, quem propter animi candorem, morumque suauitatem, nemo vnus est, qui non diligat, benevolentiaq; non prosequatur? Aut quotusquisque est, etsi cornicû oculos confixerit, qui pulcherrima hæc poemata possit maledico dente carpere? Profectò ea est dictionis elegàtia, is verborum delectus, ea rerum varietas, & magnitudo, is sententiarû splendor, ea numerorum dulcedo, at-

que

que maiestas; vt omnibus eloquentiæ, ingenijque luminibus interlita mirabiliter colluceant: itaque in illis excellit Author venæ facilitate, stylique nitore; vt Salmonium quoque Macrinum, quem Gallia velut alterum iactat vel Horatium, vel Martialem, non æmuletur modò; verùm etiam, nisi me mea fallit opinio, longè superet; immò verò ad veterum Poetarum gloriam peruenire videatur. Hæc sanè est recta Latine scribendi ratio, ex intimis aurei seculi deprompta sacrarijs, assiduaq; perfectorum scriptorum lectione comparata. Abeant autem in malam crucem literatores illi, qui Latine nescientes natiuam Romanæ linguæ synceritatem, aut obsoletorum rubigine, aut nouorum barbarie vocabulorû turpissi.

pissimè contaminarunt: fœdumque
 prorsus, & insolens inuexerunt so-
 luta, vinetaq; orationis genus. Quã-
 obrem non mediocrè carmina isthæc
 tibi, quisquis ea leges, & vtilitatem
 afferent, & voluptatem. Sed nihil est,
 quòd te diutius morer.

De

Describit amœnum vnde quaque
 è Capreis prospectum.

Ad Clarissimum Virum

THOMAM CORNELIVM:

EPISTOLA.

A Via, Corneli, Caprearum saxa peragro,
 Olim Casarea saxa superba domo.
 Arduus hinc omnes quascumq; ego voluar in oras,
 Terras, & tractus vndique specto maris.
 Sten libet in partes conuertere lumina eoas,
 Longa mihi tellus, & spatiosa patet;
 Primaq; se se oculis cultissima pandit Amalphis,
 Vsum magnetis, qua quoque prima dedit.
 Ante astris vexere rates, nunc indice saxo
 Per certas nautis iam licet ire vias.

Po-

Ponè illam curuum est pelagus, veterisque Salerni
 Moenia in gsinuo non adeunda cane.
 Hinc patet undosus longo cum litore pontus,
 Et, iacet infelix quâ Palinurus, aqua.
 Equora spectantur lybicum latissima ad austrum:
 Quorum Vastities allicit ipsa oculos.
 O ego si tantum benè culti ruris haberem!
 Nullus me toto ditior orbe foret.
 Si verò ad Caurum vertar, septemque Triones,
 Se Campana offert ora beata plaga;
 Massa prior, collesque oleæ, bacchique feraces,
 Dein Surrentina templa venusta Dea:
 Hinc Stabia veteres, & quo te carmine dicam
 Vesbie, te vino mons generose tuo?
 Dicaris licet ingentes egisse ruinas
 Ignibus, & vomitu sæpè calentis aquæ;
 Quodque duas saxis populosas suppressis vrbes;
 Et pecudum, atque hominum cede cruentus eas:
 Tu tamen hæc pretio parili tua damna rependis,
 Copia, & inuisti nobilitate meri.
 Quis te crediderit volentem è vertice flammæ
 Frugifera circum vitè virere tamen?
 At tu mundus eas, montisque intactus arenis
 Sebethe, o patriæ fons sinuose meæ.
 Te quoque spectro libens aubus, diuisque secundis,
 Delicijsque hominum condita Paribenope.
 Cern s, ut immensi repleat vasta aquora campi;
 Quantum non vertant millia multa bonum:

Cernis, ut interius colles assurgat in altos,
 Et leto insidet conspicienda sinu.
 Seu libet occidui sectari lumina solis,
 Me plaga Pausilypi deliciosi tenet.
 Nesisq; & Prochites, calidisque Anaria thermis,
 Cumæque, & Baie, & Puteolanus ager.
 Cætera quis narret? neq; enim cõprehendere fas est,
 Quam Latij pateat longius ora soli.
 Et sunt plura quidem longo distantia tractu,
 Quæ vicina tamen reddier arte queunt.
 Arte tua, Galilæ, tuis miracula vitris
 Cernimus humanam vincere digna fidem:
 Nam tubus in longam sensim protenditur vltimam,
 Cui lentes hærent vitreæ vtrique tubo;
 Altera conuexum, lenemque politur in orbem,
 Ostenditque cauos altera tacta sinus:
 Scilicet admoto huic oculo iam machina reddet
 Proxima, quæ cernes, & tibi clara magis.
 Macste illo turrita tuo florentia ciue.
 Dignius humanum quid dedit ingenium?
 At tu dulcè decus, Corneli candide, nostrum
 Quid geris interea? an te tuus hortus habet?
 Hortus, cui veteri cedat cum laude lyceus,
 Sedem ubi conspicuam docta Maïthesis habet.
 Ut daret? ut nimbios benè sustinet ille calores;
 Dum Leo feruenti fidere torret agros?
 Vos illum Musæ valido defendite ab aestu,
 Vos date sacratum dulce vivere locum.

*Ve domino Sophie rimanti arcana reposta
Sufficiat gratas arboris umbra moras.*

*Neapoli elapsus post terræmo-
tum anni 1688. scribit*

Ad disertissimum

D. NICOLAVM CARAVITAM
EPISTOLA.

Vivimus extorres, patriisque è sedibus ultro
Pulsi, & in ignoto cogimur esse loco:
Nec tamen exitij causas mens conscia secum
Invenit, aut crimen, quo premar, usque patet.
Musa noster amor, solatia nostra fuere,
Astrisque lacus, Aoniumque nemus.
Non ego turbaui sociati fœdera lecti,
Nostra nec humano sanguine dextra madet;
Vt fontem ultivici pléssant me fata flagello,
Et natura reo bella cedere velit.
Vixi ego nutantem trepida vertigine terram,
Iulsumque (horrendum) subsistisse solum,
Atque domus clades & tella ruentia nostræ
Fili: eben domino non bene tuta suo.

Mal-

*Multa mihi nilis simul, & pretiosa supellex
Saxorum perijt dilacerata strue.
Quantum est quod desit! vix corpora nuda periclo
Erepta, & spatium vix datur effugij.
Quid porro, Nicolae, putas: cecidisse dolori
Censes me, aut nimis obriguisse malis?
Crede mihi, tanti versatus turbine casus
Risi, & adhuc rerum rideo sæpe vices
Quippè modò enasisse detur, nec fracta supellex;
Nec fuga me, aut subito diruta tella movent.
Hæc peritura homini sunt tradita sorte, hominique
In tanto exiguis sufficit orbe locus.
Illa tamen me cura tenet, quod pulsus ab vrbe
Teque, tuoque simul colloquio spolièr.
Quis mihi tam docti confusus substulit usum?
Quis fructus arcet dulcis amicitia?
At vos, sacra pijs si ibura adolevimus aris,
Numina, in humanam commoda semper opem!
Annuite, & tantis iterum me sistite amicis,
Atque brevis hic nostrum sit, precor, exilium.*

AD

AD DIDACVM VALLETTAM

I.C. Iosephi Filium,

Vici Aequensis æstiuantem.

EPISTOLA.

OTia te Vici Aequensis, Valletta, morantur,
 Oraque littoribus deliciosa suis:
 Et seu montanas libeat transcendere silvas,
 Et petere umbrosi lustra repostæ loci:
 Seu libeat parua percurrere marmora cymba,
 Et struere innocuis piscibus insidias:
 Incundè æstiuos pergis vitare calores;
 Nec tibi tam sguus fulget ab axe Leo.
 At nos urbanis circum torremur ab auris,
 Et toto in tectis cogimur esse die:
 Frigida nocturna non sibilat aura quieti,
 Et fessa exiguis lumina somnus habet.
 Tantùm colloquijs horas frustramur honestis,
 Et fugimus vassæ tædiæ longa mora.
 At tuus interea genitor festinus amantè
 Vocè illa altifona clamat usque sua.
 Et modò nobiscum rixas exercet amicas:
 Nunc patare iccis iurgia nostra solet;

Aut

Aut nimio indulget genio, pluteosque reuoluit,
 Perque suos velox itque, reditque libros.
 A glica nunc studio, nunc Græca volumina tractat;
 Sæpius ast illum Gallica scripta tenent.
 Sæpe etiam quando occiduis sol explicat umbras,
 Et vespertini sideris ora micant,
 Grati suburbani petimus loca lata recessus,
 Quid sit vix hominum semita facta pede.
 Illic nocturnas longam spatiamur in horas,
 Si quando fauceat lumine ~~luna~~ suo. luna
 Perpetui sermonis adest Galizius author,
 Iungere qui doctis ludicra verba solet:
 Et Caliphanus adest Musarum cultus amator,
 Et qui fastidit singula noster Acis.
 Sed sine te nulla arrident solatia amicis;
 Et desiderio tangimur usque tui.
 O ubi sunt, Valletta, tui risusque, iocique,
 Et non spernendo scommata sparsa sale.
 O ubi mos ullo nunquam turbabilis æstu,
 Aut quem lætitiæ, aut quem dolor ipse mouet:
 Ergo si qua tui retinet te cura Macrini,
 Nil mihi rescribas; attamen ipse veni.

I

In

In morte

D. CAROLI BURAGNÆ

Eruditissimi Viri.

ELEGIA.

HOC erat, insolito nuper quod florida Pindi
 Squallebant luctu, mæstittaque iuga?
 Hoc erat, exiguas quod fons aganippidos undas,
 Turbataeque sacro gurgite fudit aquas?
 Et laurus viridi semper circumdata amictu
 Atrata visa sunt modò fronde tegi?
 Scilicet ille ingens musarum cura recenti
 Clauserat extremum morte Buragna diem,
 Per quem Parthenope longè, lateque sonabat:
 Parthenope egregio vate superba suo.
 Qui poterat dulci tigridas compefcere cantu,
 Et vim præcipientem sistere cunctis aque.
 Testes Sebethi latices, collesque propinqui:
 Nostraque ab exitio littora mæsta suo.
 Flerunt Castalia phæbeo in monte sorores,
 Aurataeque manū deposuere byras:
 Nec modò Pierides iustas fudere querelas,
 Cunctaque cum turbis Cyrrha canora suis:

Ipsa

Ipsa etiam Sophia humani licet infæta luctus
 Extinto indoluit, congemnitque viro.
 Crudeles nimium Parca, atque immania fata:
 Præclaris captis inuida fata nimis;
 Per vos, quæ dudum Carolus commenta parabat,
 Extremam autoris non habuere manum.
 Quasque novas valuit rerum cognoscere causas,
 Mors cita venturis tradere posse negat.
 Scilicet illa vni ante alios infensa Buragnæ
 Fortuna, indignis prodiga sæpè viris.
 Haud contenta suis vinum incessisse sagittis,
 Pergit ad extremum ledere velle diem.

Vindemiæ lusus.

AD VILLIGAS.

Vidite felices ruris bona turba coloni;
 Nec violet vestros vis inimica iocos.
 Ludite, iam redijt nostras autumnus in oras,
 Cinctus pampinea frondis honore caput;
 Et iam de summa nigrescere cernitur ulmo,
 Atque ultro carpi pensilis vva petit:
 Nec mora dum virides trahit illa intacta racemos,
 Nullaque ventorum damna timenda tulit:
 Sæpè etenim varij subit inclementia cæli,
 Turbineque, aut rapido perdidit imbre merum.

1 2

Nunc

Nox gravis esse soles, nostrasque augere querelas,
 Et tu qui placido componis cuncta sopore,
 Somne quies rerum, nostris inimicus ocellis
 Tardus ades, vigilisque senis numerarier horas:
 Quod si inclinarint se lumina lassae quieti,
 Tristitia per totam ducis spectacula noctem,
 Et terrore quatis lacrymantem, et multa pauentem.
 Sæpe alta videor pronus decumbere turri,
 Sæpe per immensas emergere naufragus undas,
 Aut contis, gladiisque truci deturbor ab hoste.
 Pallidus interea, flauoque similimus auro
 Ardet in ore color, penitisque immersa medullis
 Improba vis morbi tenues depascitur artus.
 Nec modò corporeum satis illi euertere pondus:
 Plura animo miseranda fero, turborque frequenter
 Mæstitia insigni; non me tunc florida cultu
 Cernere rura iuuat: non mobilis æquora ponti;
 Nec quod progreditur leni cum murmure flumen:
 Quin constare parum sibi mens tunc ipsa uidetur,
 Et sæpe iniussi ueniunt in lumina fletus.
 Hunc nunquam pepulere loco medicamina morbum
 Vlla, nec epotis uehementia pharmaca succis.
 Vincit non patitur, nec pugnans uincere manu.
 Incipe seu laues tandem miscere: uel si
 Fata uolunt inueniunt, primaque in pube nirentem
 Intempestiuo succidere uulneris ictu:
 Eia age rumpe moras, crudelia iussa faceisse.
 Erumna hanc mita renuo; neque uita uocanda est
 Illa

Illam per assiduos, quæ ducitur integra luctus.
 At cui tanta loquor? quis amica hæc percipit aure?
 Tu si, Corneli, me quæ potes arte iuuare
 (Nâq; potes liquidò, quid enim tibi posse negatur
 Cui sacra panduntur penetralia celsa Sophiæ)
 Corpore languentem, atq; animo, macieque peresit
 Extrema, et certo iam voto fata uocantem
 Restitue, et præco (si fas est) redde vigori;
 Perque tuas uiuat uates non pessimus artes,
 Sic tibi cum celeres ætas impleuerit annos,
 Parca seuerâ tuum neget interrumpere filium;
 Sic tua cum nostris perdurent tempora votis.

AD DIVVM

MICHAEELEM
ARCHANGELVM.

SEU nunc astra colis, summi seu iussa Tonantis
 Exequeris, tranasque leni per inane volatu,
 Respice nos, Diue, & mæstas admitte querelas.
 Cernis, ut immineat nostris ceruicibus ardens

*Parce pijs lacrymis, et iusto parce dolori
Circumsusa HARI funere turba gement.
Si quam ferre potest gestorum gloria vitam,
Is fama, et clavo nomine uiuit adhuc:
Vixit adhuc, nomenque erit indelebile nobis,
Et meliore sui parte superstes erit:
Et uiuet quantum pietas, prudentia, honestas,
Ius, et militia uiuet in orbe decus.*

In Nuptijs Illustri Abellinatum Principis.

Di meliora ferant, nec germine semper ab uno
Pendcat insignis vita, saluque, domus;
Iamq; preces nostras superi audiuere: potenti
Venit ab Hispano tam noua nuptia solo.
Tu modo ne celebres numera, noua nuptia, tuorum
Laudes, & veterum fortia facta Ducum.
Hoc age si sapis, & cupidum amplexare maritum
Et tumidus grato pondere venter eat;
Tempus erit sobolis cum iam securus ad arma
Ingenitum robur vertat, & ingenium.
Cernere tunc satius liceat, natosq; virumq;
Non æquare atauos, sed superare suos.

MI-

MICHAELI RUITERO

Clarissimo Barauorum imperatori
colubrinæ ictu circa mare Si-
culum perempto.

Tu quoque littoribus Siculis Dux inclite bello
Eternum moriens das, Ruitere, decus,
Quique ante Oceanum felici classe tenebas,
Gurgite in Ionio non sine laude cadis.
Iam veteres titulos mutauit nauita ponto;
Et Ruitereijs nomina fecit aquis.
Sed quanam tantum potuit manus improba factum
Aut quæ tanta acrem sternere tela Ducem?
Inuidus Etnæis Vulcanus fertur in antris
Fulmen in inuictum composuisse virum.
Bombo igitur, grandique globo cadit ille peremptus;
Humana hand poterat namque perire manu.

Lucs

*Simplex est, ipsoque nitet cristallina fundo,
Undique frondosis tellus cacuminibus;
Circum de saxo spatiosa sedilia surgunt,
In quibus & somni carpere dona potes.
Si sitis, aut astu iam lassus es, ecce viator
Potum, umbram, sedes fons dabit iste tibi.*

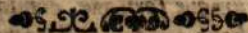
*Insulsum poetam, qui turpicarmine
Leonardum à Capua offenderat,
omnes boni oderunt.*

Q*uis Deus, aut Genus te, vatū pessime, adegit
Insulsis Capuam ledere carminibus?
Nec Genius bonus ille fuit: nec vana cupido
A tibi propitijs affuit illa Deis.
Iam linore tuo turba indignata bonorum
Te malè congestis appetit usque probris,
Undique famosi eduntur, volitantque libelli,
Circulus & de te pessimè quisque fremit.
I nunc, et cælum redituris impete sputis;
Et patere à telis vulnera facta tuis.*

IN FVNERE

THOMÆ CORNELII.

S*I tibi, Corneli, vitam, seniumque dedissent
Longius, & plures ducere fata dies:
Passim, quæ fuerant cecis obducta latebris
Rerum principia, à te patefacta forent;
Omnia sed prodi metuens natura, superstit
Posteritas aliquid quod speculetur, ait.*

*Quos tibi condignos extremo in funere honores
Patria, Corneli, reddere nostra queat?
Illa quidem populo numerosa, sitque superba
Externis fuerat conspicienda viris:
Sed non tam populus, non templa, arcesq; per Urbē,
Quam tu, Corneli, suspiciendus eras.
Advena te Batauns, te Gallus acibat, & Anglus;
Quaque artes toto gens colit orbe bonas.
Nunc deserta iacet: tecum decus occidit urbis,
Tecum Parthenopes gloria prima cadit.*

E M B L E M A

Nauiſ turgente mari ancora retenta.

O Valis celsa ratis, quam multo pōdere ſondat
 Ancora, dū rapidis turbantur ſtatibus undæ.
 Illa manet, frangitque ſeras immota procellas;
 Et ſua nequidquam committunt prælia venti.
 Talis cum ſceniæ reſpublica principe ſulta eſt.
 Copia, commoditas, æquum ius, ſaſque vigebunt.
 Deſpiciet quaſcumque ſoriſque, domiq; procellis,
 Contemnetque bono quoduis reſtore periculum.

Quæ ſequuntur appoſita fuere in fun-
 bri pompa in honorem Aloy-
 ſiæ Borboniæ Reginæ Hiſpania-
 rum circa D. Clariæ parietes, cum
 plerisque alijs, quæ memoria
 exciderunt.

TE queritur raptam primæuo in flore iuuentę
 Cū gemitu, et lacrymis, et fata immania dicit

Re-

Regius amiſſa viduatus coniuge ſponſus:
 Tu tamen è ſuperis luſum indignata gementis.
 Eternum rides, magnoque propinqua tonanti
 Tempora longa viro, & ſælicia ſæcla precaris.

S O R E S O S O

Inclita progenies alto de ſanguine Regum;
 Ingeniumque ſagax, & pectoris integra honeſtas,
 Magnæ animi dotes, & amor, cultuſque mariti,
 Si poſſent mortis letthalia tela morari:
 Iam nobiſcum eſſes, nec te tam multa dolentum
 Agmina deſlerent, nec eharo in coniuge tantor
 Exciffes quaſtus d nobilis Heroïna.

Præceſſerant eiꝰ obitum
 terri æmotus.

VIdimus vndantē valida vertigine terram;
 Vuſumq; ex ima ſede mugire ſolum,
 Atque vrbiſ clades, & reſta ruentia noſtra,
 Oppidaque ingenti condita cade virum.
 Quis ſciat an noſtri fuerint prænuncia luſtus
 Omina regali hæc præuia damna rogo?

K

Si

*Si celum diro mortem non indicat astro,
Terra index voluit motibus esse suis.*

*Occidis, & tecum totos Borbonia sensus
Regalis sponsi, consiliumque rapis.
Quod facinus Parca immanes crudele paratis?
Vna tentastis perdere morte duos.*

*Quæ tibi construitur moles operosa sepulcri
Contugis officio ponitur illa tui.
Si formare suo aequalem tibi vellet amori,
Aurea, & e gemmis illa locanda foret.*

*Felices anime, quarum in commercia nuper
Venit in elyis magna Aloisa choris,
Vos equidem tanto ornatu gaudetis adaucta;
At nobis remanent perpetua lacryma.*

*Æquis erit tumuli ornatus, cinerisque sepulti
Regalis cultus magna Aloisa tui?*

Mille

*Mille tibi regna ornatum, cultumque ministrent
Subiecta, & populi munera mille tibi.
Parthenope flores, sicut corallia pontus,
Quaque irabit currens aurea frustra Tagus,
Et gemmas Peruanus ager, concasque nitentes;
India dives ebur, balsama, thura ferat.
Quaque tibi incolumi cum votis ferre solebant,
Nunc populi præstent ultima dona tui.*

D. Michaeli Arcangelo.

*Credite mortales: petijt discordia Olympum,
Et bellum est superas ausum adijssè domos.
Lucifer in dominum nisus consurgere: nam quid
Dixit, in hoc summo me vetat esse loco?
Dixit; at inuito Michaelis robore pulsus,
Perfidia pœnas reddidit ille sua.
Nunc tibi quos pariles statuamus Dine triūphos;
Humanum superant dum tua facta decus.
Eximios potius nos hinc gratulemur honores,
Quos tibi celestis præbuit ampla manus.*

K 2

Vi.

Viri, & mulieres impari lege
iudicantur.

Quid tantū muliebri viri genus omne notatis,
 Et fluxam illius dicitis esse fidem?
 Si quæ peccauit malè casta puella, mariti
 Exemplo docta est esse proterua sui.
 Num potius vobis impune in amore vagari,
 Et pacti liceat frangere iura thori?
 Par data utrinque fides, par est, si fallitur, error:
 Cur nō legem habeant sæmina, virque parem?
 Vt sit quæque suo contenta puella marito,
 Sit vir contentus coninge quisque sua.

Basilio Iannelli poetica edenti

Si vetus illa sacris constaret gratia musis,
 Et prior emeritis vatibus esset honos:
 Iam tibi phœbeæ redimirent tempora lauri,
 Et ferres operis præmia certa tui.
 Hec piget eximium vatem vixisse maligno
 Aëro, quo heroum cōpia nulla datur.

Non

Nōn hoc ista sibi tempus spectacula poscit,
 Quo ingenua tennes arte parantur opes:
 Ergo animos tolle, & sæcla indignare superba,
 Et si quid libeat scribere, scribe tibi.

Rure viuendum.

Ah pereat quicūq; homines secedere in urbē,
 Et bona iucundi linquere iussit agri.
 Densus ibi est æther, morbique frequentius errāt,
 Et malè prætereunt, & sine pace dies:
 Purior hic Phœbus, spirantque salubrius aura,
 Et potis est vitam viuere quisque sibi.
 Candida simplicitas sedem hic posuisse perennem
 Dicitur, & sancta cura pudicitie.
 Iam valeant urbes: & tanta volumina rerum:
 Rure mihi liceat viuere, rure mori.

IVLIO ACCIANO

Quendam Doctorum hominum ob-
rectatorem carminibus illu-
denti.

Illustres animæ, quas irreuerentius ausa est
Ledere vesani lingua proterua viri;
Cernite quas meritò pœnas nugator ineptus
Criminis admissi, suppliciumque ferat?
Scilicet arguto iactatus carmine nostra
Ridiculus tota factus in urbe malè est.
Si vili impositus circumferretur asello,
Tergaque præberet dilaceranda flagro;
Mitius esset adhuc consultum; inhonestius unquã,
Nec potuit quidquam turpius ille pati.
At tu nunc diu false, & lepidissime nates
Magnorum vindex non sine laude uirum.
Quantum carminibus conflauit dedecus illi,
Ludicra, non dispar dat tibi musa decus.

Ad

Ad amicum serò nubentem.

TV quoque nupturis solitus illudere amicis
Serius hæc eadem iam tibi sacra paras;
Nonne licet pariles demum tibi reddere lusus?
Hæc res si citius rectius acta foret;
Qui potuit primam thalamo indulgere iuuentam
Doctior, & Veneri gratior ille fuit.
Coniugis officium iuueniles exigit annos
Illa ætas soboli est aptior, atq; iocis:
Ast utcumque tamen multum tibi turba marita
Debet, & exemplum gaudet habere tuum.
Quæque uelut scolus est tædæ exosa iugales
Iam putat hoc dignis posse licere viris.

De Aucupio.

ARdua pernici tranans per inane uolatu
Iam sibi ab insidijs tuta uidetur auis.
Nam quæ, tam celeres vincat violentia motus,
Aut quæ res altum tam leuis aquet iter.
At emissa suo de Sclopo plumbea grando
Hanc ferit, atq; solo deiecit exanimem.
Hucine mortalis progressa potentia cura,
Acra, mar, terras undique sola tenet.

Ver-

Vertumnus è marmore in viridario
D. FRANCISCI MARCIANI
 Clarissimi Consiliarij.

Quid moror hic ultra custos non utilis horti,
 Si curæ remanet gratia nulla meæ:
 Nam dominus (placidi tanta indulgētia moris,)
 Et poma, atq; hortum cuique patere iubet.

A D FRANCISCVM
SOLIMENAM
 Eruditum Pictorem.

Gratulor his terris, & nostra gratulor urbi,
 Quæ genere sibi, & te Solimena tenent;
 Scilicet Argiuis quare inuideamus Apellem
 Non est; aut celebres Parrhasij tabulas.
 Tam noua lux arti, sacrisque ignota uetustis
 Maieſtas operum te satagente datur.
 Adde quod illecebris mularum captus amētiſ
 Electos gaudes uoluere sæpè libros.
 Hinc animi cultus, mens nobilis: inde iuuantur
 Adeq; studijs, ingenioque manus.

Villæ

Villæ inscriptio.

Si non ampla domus, nullisque superba colonis
 Apta tamen domino sufficit ipsa suo.
 Si non latus ager; tamen uuas cultus abunde,
 Et frugi mensa mitia poma dabit.
 Hoc certè innumeros, urbisque, forique labores
 Vnde leuet facies præstat amana loci.

De Vbertate regente D. Gaspare
de Haro.

Visa est ubertas tecum venisse, nec vnquam
 Pinguis assuetas arua dedere fruges,
 Baccus abunde uuas; sua pleno copia cornu
 Visa est per nostrum dona tulisse solum;
 Nec iam sortis opus fuit hoc, tulit omnia tellus;
 Omnia consilijs aucta fœue tuis.

(.s.) (.s.) (.s.)

In Medicos.

Omnia si certa plectuntur crimina lege
 Quas maneant Medici modò vestra piacula penas,
 Qui plerumque ipso facitis medicamine morbum,
 Et nigro ante diem egrotos demittitis orco?
 Scilicet hoc vobis indulsit opinio, rerum
 Vna potens, homines mactare impunè per orbem
 Mercedemque alieno obitu, laudemque parare.

Vulgarem amorem negat
ad Amicos.

Nescio quid sit amor: nec vos credetis amici.
 Credite: vera loquor, nescio quid sit amor.
 Namque ferunt magno correptos numine amoris
 Desipere, & multo saepe furore capi.
 Atque dies lacrymis, noctesque agitare querelis
 Imaq; sollicito corda timore premi.
 Et facie exangues nutu pendere alieno,
 Atque alijs potius viuere, quam sibi met;
 At mihi concinna arridet præstantia forma,
 Et benè dispositum corpus, & ora placent.

Sic

Sic quoque prospectus fluminis me tangit ameni,
 Sic quoque flos lepidus, sic quoque letus ager;
 Ista placent tantum, nec quidquid me monet olivæ
 Si hoc dicetur amor iure vocabor amans.

Ad Dominicum Andream de Milo
Neap. poetica primum edentem.

L Egi primæva ingenij monumenta feracis
 Musæ primitias optime Mile tuæ;
 Miratusque fui, quæ sit tibi copia rerum
 Quantus in ornanda spiritus arte detur.
 Matte animo iuuenis captis insiste decoris
 Surgis in Aonio spes noua Mile Choro:
 Semper dulcisonos aluit Sebethus olores
 Syrenumque melos producit è tumulto.

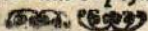
In

Inscriptio apud Cannas.

Cannenses campos præteris viator.
 Romana olim clade nobiles
 Legionibus sociisque ab Annibale, & Penis
 Occisione deletis
 Videre hic fuit iniuste se habentem fortunam
 Cōsule moderatiore perēpto, cōtumaciori incolumi
 Quid? si dissimiles ab inicitis
 Rerum spectes exitus?
 Vixit demum ea pars fuit, quæ propior periculo
 Victores non viscere, quia uti nesciuerant victoria.

FVLVIO CARACCIOLIO Regio Consiliario
 Aequè genere, scientijs, & probitate claro
 Eruditę iurisperdentię consultissimo
 In historijs ad miraculum versato
 Propere vita functo amici posuere merentes.

Omnes eum amarunt boni
 Mali nec etiam odisse potuerunt.

F I N I S.

de huth veni!